

Mihail Bulgakov - Bekstvo

Mihail Bulgakov

Bekstvo

Osam snova

Komad u četiri čina

Preveo Milan Čolić

Besmrtnost je tiha, svetla obala;
Naš put je ka njoj stremljenje.
Smiren neka je ko je završio trku.

Žukovski

LICA:

SERAFIMA VLADIMIROVNA KORZUHINA - mlada petrogradska dama

SERGEJ PAVLOVIČ GOLUBKOV - sin profesora idealiste iz Petrograda

AFRIKAN - arhiepiskop simferopoljski i karasubazarski, arhipastir vojni, on je i hemičar

MAHROV PAJSIJE - monah

ODRTAVELI IGUMAN

BAJEV - komandant puka konjičke armije Buđonog

BUĐONOVAC

GRIGORIJE LUKJANOVIČ ČARNOTA - poreklom Zaporožac, konjanik, generalmajor bele armije

BARABANČIKOVA - dama koja postoji samo u uobrazilji Čarnotinoj

LJUSKA - pohodna žena generala Čarnote

KRAPILIN - ordonans Čarnotin, čovek koji gine zbog svoje rečitosti

DE BRIZAR - komandant belog husarskog puka

ROMAN VALERIJANOVIČ HLUDOV GOLOVAN - jesaul, ađutant Hludovljev

KOMANDANT stanice

NAČELNIK stanice

NIKOLAJEVNA - žena načelnika stanice

OLJKA - ćerka načelnika stanice, 4 godine

PARAMON ILJIČ KORZUHIN - muž Serafimin

TIHIJ - načelnik kontraobaveštajne službe

SKUNSKIJ i GURIN - članovi kontraobaveštajne službe

BELI VRHOVNI KOMANDANT

LICE U KASI

ARTUR ARTUROVIČ - car bubašvaba

Mihail Bulgakov - Bekstvo

FIGURA u polucilindru i sa intendantskim epoletama

TURKINJA - majka koja voli

PROSTITUTKA - lepotica

GRK - donžuan

ANTON GRIŠČENKO - Korzuhinov lakej

Monasi, beli oficiri, kozaci, pratioci Belog glavnog komandanta, kontraobaveštajci, kozaci u burkama, engleski, francuski i italijanski mornari, turski i italijanski policajci, dečaci - Turci i Grci, jermenske i grčke glave u prozorima, gomila u Carigradu.

San prvi se zbiva u Severnoj Tavriji oktobra 1920. godine.

Snovi drugi, treći i četvrti početkom novembra 1920. godine na Krimu.

Peti i šesti u Carigradu u leto 1921. godine.

Sedmi u Parizu, u jesen 1921. godine.

Osmi u jesen 1921. godine u Carigradu.

PRVI ČIN

SAN PRVI

... Prisnio sam manastir...

Čuje se kako hor monaha u katakombama peva »Sveti oče Nikolaje, moli se bogu za nas...« Mrak, a onda se pojavljuje, šturo osvetljena svećicama, kraj ikona, unutrašnjost manastirske crkve. Lelujavi plamen izvlači iz mraka mali kiosk, u kome se prodaju sveće, široku klupu kraj nje, prozor sa rešetkom, taman lik sveca, olinjala krila anđela, zlatne vence. Kroz prozor se nazire mračno oktobarsko veče sa kišom i snegom. Na klupi, pokrivena poeko glave pokrivačem za konje, leži Barabančikova. Hemičar Mahrov, u ovčjoj bundi, smestio se kraj prozora i stalno se trudi da nešto vidi kroz njega. U visokoj igumanskoj fotelji sedi Serafima, u crnoj bundi. Sudeći po licu, Serafima je bolesna. Kraj nogu Serafiminih, na klupi, pored kofera Golupkov, mlad čovek petrogradskog izgleda u crnom kaputu i sa rukavicama na rukama.

GOLUPKOV (osluškujući pevanje) Čujete li, Serafima Vladimirovna? Jasno mi je, dole su katakombe ... U stvari, kako je sve to čudno! Znate, ponekad mi se čini kao da sve ovo sanjam, časna reč! Evo, već mesec dana kako bežimo zajedno, Serafima Vladimirovna, po selima i gradovima, i što smo dalje odmicali, sve nam je neshvatljivije bivalo oko nas... vidite, već smo i u crkvu dospeli! I, znate, kad je danas počela cela ova gužva, zažalio sam za Petrogradom, na časnu reč! Odjednom sam se tako jasno setio zelene lampe u kabinetu...

SERAFIMA: Takva raspoloženja su opasna, Sergeje Pavloviču. Pazite da ne počnete tugovati za vreme lutanja. Zar ne bi bilo bolje da ostanete?

GOLUPKOV: O ne, ne, to je konačno, a posle neka bude šta bude! A uz sve to vi već znate šta ulepšava moj težak put... Otkad smo se slučajno upoznali u vagonu pod onim fenjerom, sećate se... prošlo je, u stvari, veoma malo

Mihail Bulgakov - Bekstvo

vremena, a meni se čini da vas već odavno, odavno, poznajem! Već i sama pomisao na vas olakšava ovaj let kroz jesenju maglu, i ja ću biti ponosan i srećan, kad vas dovedem na Krim i predam u ruke vašem suprugu. I, mada će mi biti tužno bez vas, radovaću se zbog vaše radosti. (Serafima ćutke stavlja ruku na rame Golupkovu. Pomilovavši joj ruku) Stanite, pa vi imate temperaturu?

SERAFIMA: Nije to ništa, sitnica.

GOLUPKOV: Kako sitnica? Pa vi imate vatru, gorite?

SERAFIMA: Ništa to nije, Sergeje Pavloviču, proći će... (Daleka kanonada. Barabančikova se trgne i počinje da stenje) Slušajte, madam, vi ne smete da ostanete bez pomoći. Neko od nas se mora probiti do sela, tamo sigurno mora biti babice.

GOLUPKOV: Otrčaću ja. (Barabančikova ga ćutke hvata za peš)

SERAFIMA: Zašto nećete, draga moja?

BARABANČIKOVA (kapriciozno) Nije potrebno. (Serafima i Golupkov začuđeni)

MAHROV (tiho, Golupkovu) Zagonetna i odista izuzetno zagonetna ličnost!

GOLUPKOV (šapatom) Vi mislite da...

MAHROV: Ništa ja ne mislim, već tako... loša vremena, gospodine, koga sve čovek neće sresti na svome putu! Leži nekakva čudnovata dama u crkvi... (Pevanje u katakombama zamire)

PAJSIJE (pojavi se nečujno, crn, preplašen) Isprave, dokumenta pripremite, poštovana gospodo! (Gasi sve sveće izuzev jedne. Serafima, Golupkov i Mahrov izvlače isprave. Barabančikova izvlači ruku i stavlja na prekrivač pasoš)

BAJEV (ulazi, u kratkoj dolamici, isprskan blatom, uzbuđen. Iz Bajeva Buđonovac, sa fenjerom) Đavo ih odneo, ove monahe! Uh, prava jazbina! Slušaj, sveti oče, gde je stepenište što vodi na zvonik?

PAJSIJE: Ovde, ovde, ovde...

BAJEV (Buđonovcu) Pogledaj. (Buđonovac sa fenjerom nestane u gvozdenim vratima. Pajsiju) Da li je bilo osvetljenja na zvoniku?

PAJSIJE: Šta vam je, šta vam je! Kakvo osvetljenje?

BAJEV: Vatra je svetlucala! Slušajte, ako na zvoniku bilo šta otkrijem, onda ću vas sve do jednoga, zajedno s vašim oedim šejtanom uza zid postaviti! Fenjerima ste znake davali belima!

PAJSIJE: Gospode bože! Šta vam je?!

BAJEV: A ovi, ko su oni? Rekao si mi da u manastiru nema ni žive duše!

PAJSIJE: Begunci, be...

SERAFIMA: Druže, pucnjava nas je zatekla u selu i mi smo pojurili u manastir. (Pokazuje Barabančikovu) Evo, žena počinje da se porađa...

BAJEV (prilazi Barabančikovoj, uzima njen pasoš, čita) Barabančikova, udata...

PAJSIJE (užasnut, šapuće) Gospode, gospode, samo da ovo prođe! (Spreman da beži) Sveti velikomučenice Dimitrije...

BAJEV: Gde vam je muž? (Barabančikova stenje) Našla je vreme i mesto gde i kad da se porađa! (Mahrovu) Isprave!

MAHROV: Evo isprava! Ja sam hemičar iz Mariupolja.

BAJEV: Nešto je mnogo ovde kraj linije fronta vas hemičara!

Mihail Bulgakov - Bekstvo

MAHROV: Krenuo sam da kupim namirnice, krastavčice...

BAJEV: Krastavčice!

BUĐONOVAC (iznenada se pojavi) Druže Bajeve! Na zvoniku ništa nisam otkrio, ali... (Šapuće nešto Bajevu)

BAJEV: Odista? Odakle?

BUĐONOVAC: Istinu govorim. Glavno da je noć, druže komandire.

BAJEV: Pa dobro, dobro, hajdemo. (Golupkovu, koji mu pruža svoje isprave) Nemam vremena, nemam, kasnije. (Pajsiju) Monasi se, znači, ne mešaju u građanski rat?

PAJSIJE: Ne, ne, ne...

BAJEV: Samo se molite? A za koga se molite, to bi bilo interesantno da znamo: za crnog barona ili za sovjetsku vlast? Dobro, dobro, do skorog viđenja, sutra ćemo već razabrati. (Odlazi zajedno sa Buđonovcem. S druge strane prozora se čuje komanda, i sve se stišava, kao da se ništa nije ni desilo. Pajsije se brzo i često krsti, pali sveće i nestaje)

MAHROV: Raspustili se... Nije badava rečeno: i daće im znak na rukama ili na čelima njihovim... Nekakve zvezde petokrake, jeste li obratili pažnju na to?

GOLUPKOV (šapatom, Serafimi) Ništa mi nije jasno, pa ovaj kraj je u rukama belih, odakle sad crveni? Iznenadna bitka?... Kako je do toga došlo?

BARABANČIKOVA: To se desilo zbog toga što je general Krapčikov guzica, a ne general! (Serafimi) Pardon, madam.

GOLUPKOV (mahinalno) Zar?

BARABANČIKOVA: Kako to - zar? Poslali mu depešu da mu je u pozadini crvena konjica, a on, mater mu njegovu, dešifrovanje ostavio da čeka jutro, i seo da igra karte.

GOLUPKOV: Zar?

BARABANČIKOVA: Žaca u trefu je obnarodovao.

MAHROV (tiho) Oho, odista interesantna ličnost!

GOLUPKOV: Izvinite, ali vi ste, vidi se, odlično obavešteni, po mojim podacima negde ovde, u Kurčulanu, trebalo bi da se nalazi štab generala Čarnote...

BARABANČIKOVA: Pa to vi imate detaljne podatke! Jeste, bio je štab, kako da ne. Samo je nestao.

GOLUPKOV: A gde to?

BARABANČIKOVA: Potpuno određeno i sigurno - do đavola.

MAHROV: A odakle vi sve to znate, madam?

BARABANČIKOVA: Nešto ste mi mnogo, arhipastiru, radoznali!

MAHROV: Dozvolite, a zašto me nazivate arhipastirom?

BARABANČIKOVA: Pa, dobro, dobro, ovo je dosadan razgovor. Okanite me se. (Pajsije uleti, gasi sve sveće izuzev jedne, gleda kroz prozor)

GOLUPKOV: Opet nešto?

PAJSIJE: Oh, gospodaru, i sami ne znamo koga nam je još Gospod bog poslao, i hoćemo li do večeri još biti živi! (Nestane kao da je propao u zemlju. Čuje se topot mnoštva kopita, u prozoru se vidi svetlucanje vatrica)

SERAFIMA: Požar?

GOLUPKOV: Ne, to su baklje. Ništa ne shvatam, Serafima Vladimirovna! Bele jedinice, kunem vam se, beli su to! Ostvarilo se! Serafima Vladimirovna, neka

Mihail Bulgakov - Bekstvo

je bogu hvala, ponovo smo u rukama belih! Oficiri sa epoletama!

BARABANČIKOVA (seda zavijajući se u prekrivač) Ti, intelektualče prokleti, smesta zaveži! Epolete, epolete! Ovo ti nije Petrograd, već Tavrija, prevrtljiva zemlja! Ako ti stave epolete, to još uvek ne znači da si postao beli! A ako se odred preobukao? Šta onda? (Odjednom neko udari zvono) Eto, počeli da zvone! Uspavali se monasi idioti! (Golupkovu) Kakve su im čakšire?

GOLUPKOV: Crvene!... A evo, još ih je više dojahalo, na njima su plave sa crvenim ivicama...

BARABANČIKOVA: »Dojahali sa ivicama!... Vrag te odneo! Sa lampasima? (Čuje se potmula komanda De Brizara: »Prvi eskadron, sjaši!«) Šta? Pa to je nemoguće! Njegov glas! (Golupkovu) E, sad viči, sada hrabro viči, dozvoljavam! (Zbaci sa sebe prekrivač i krpe i iskače u obliku generala Čarnote. U čerkeski je sa izgužvanim srebrnim epoletama. Revolver, koji je držao u rukama, stavlja u džep; prilazi prozoru, otvara ga, viče) Zdravo da ste husari! Zdravo da ste donski Kozaci! Pukovniče Brizare, ovamo! (Vrata se otvaraju i prva uleće Ljuska, u kapici milosrdne sestre, u kožnoj bluzi i visokim čizmama sa mamuzama. Iza nje zarastao u bradu De Brizar i posilni Krapilin sa bakljom)

LJUSKA: Griša! Grigri! (Baca se Čarnoti oko vrata) Svojim očima da ne poverujem! Živ si? Spasao si se? (Viče kroz prozor) Husari, slušajte! Generala Čarnotu smo oslobodili od crvenih! (Sa druge strane prozora buka i povici) Pa mi smo se već spremali da ti opelo služimo!

ČARNOTA: Smrt sam video tako blizu kao tvoju povezaču. Kako sam krenuo u štab kod Krapčikova, on me je posadio, kučkin sin, da igramo karte... pub tref... i eto ti ga na - mitraljezi! Buđoni, pao s neba! Ceo štab je uništen! Pucao sam, poleteo kroz prozor i bašte u zaselak kod učitelja Barabančikova, daj mi, kažem mu, dokumenta! A on se upaničio, pa mi dao pogrešna dokumenta! Dovukao sam se ovamo, u manastir, pogledam, a ono ženska dokumenta, žene - madam Barabančikove, i još potvrda - u blagoslovenom stanju! Unaokolo crveni, hajde, kažem, ostavite me, ovakvog kakav jesam, u crkvi! Ležim, porađam se, čujem mamuze - zvek, zvek...

LJUSKA: Ko to?

ČARNOTA: Komandir buđonovac.

LJUSKA: Ah!

ČARNOTA: Mislim ja, kuda si to, buđonovac, krenuo? Pa smrt ti pod pokrivačem leži! Hajde, diži je, diži samo što pre! Sahraniće te sa muzikom! I pasoš uzeo, a ašu nije digao. (Ljuska pišti. Istrčava, u vratima viče) Zdravo da si, pleme kozačko! Zdravo da ste mi Kozaci! (Ljuska istrčava za Čarnotom)

DE BRIZAR: Evo, ja ću ašu podići! Ne bio ja rošavi đavo, ako od radosti u ovom manastiru nekog ne obesim! Ove su, prema svemu, crveni u brzini zaboravili! (Mahovu) Od tebe isprave i ne treba tražiti! Po kosi se vidi kakva si ti ptica! Krapiline, osvetli tamo!

PAJSIJE (uleti) Šta vam je, šta vam je! Pa to je njegovo visokopreosveštenstvo! To je visokopreosvešteni Afrikan!

DE BRIZAR: Šta blebećeš, satano repata! (Mahrov skida šapku i bundu. Zagledavši se u lice Mahrovu) Šta je to? Vaše visokopreosveštenstvo, pa to ste

Mihail Bulgakov - Bekstvo

odista vi?! Kako ste dospeli ovamo?

AFRIKAN: U Kurčulan sam došao da blagoslovim donski korpus, a zarobili me crveni za vreme napada. Hvala neka je monasima, snabdeli su me ispravama.

DE BRIZAR: Đavo će ga znati šta je ovo! (Serafimi) Ženo, isprave!

SERAFIMA: Ja sam žena zamenika ministra trgovine. Ostala sam u Petrogradu, a moj muž je već na Krimu. Jurim k njemu. Evo lažnih isprava, a evo i pravog pasoša. Prezivam se Korzuhina.

DE BRIZAR: Mille exsuses, madame! A vi, gusenice u civilu, da niste slučajno vrhovni tužilac!

GOLUPKOV: Nisam gusenica, izvinite, i nisam ni vrhovni tužilac! Ja sam sin poznatog profesora idealiste Golupkova, a i sam sam docent, bežim iz Petrograda k vama, belima, jer je u Petrogradu nemoguće raditi.

DE BRIZAR: Drago mi je! Nojev kovčeg! (Metalni poklopac u podu se otvara i iz njega se pomoli odrtaveli Iguman, a za njim hor monaha sa svećama)

IGUMAN (Afrikanu) Vaše visokopreosveštenstvo! (Monasima) Bratijo! Uspeli smo da vladiku iz ruku nečastivih spasemo i sačuvamo! (Monasi oblače uzbuđenog Afrikana u mantiju, daju mu žezlo) Vladiko. Primi ponovo žezlo ovo, njime pastvu vodi...

AFRIKAN: Pogledaj s neba, o bože, i vidi i poseti vinograd ovaj koji zasadi desnica tvoja!

MONASI (iznenada zapevaju na grčkom molitvu »Vo vjeki vjekov, vladika«. U vratima se pojavi Čarnota, sa Ljuskom)

ČARNOTA: Šta vam je, oci sveti, jeste li se bunika najeli, šta je? Nije vreme za tu ceremoniju! Hajde, hor!... (Gestom pokazuje - »odlazite«)

AFRIKAN: Braćo! Iziđite! (Iguman i monasi odlaze pod zemlju)

ČARNOTA (Afrikanu) Vaše visokopreosveštenstvo, zašto ste sad počeli službu božju? Kidati treba! Korpus nam je za petama, love nas. Buđoni će nas priterati uz more! Cela armija odlazi! Na Krim odlazimo! Pod okrilje Romanu Hludovu!

AFRIKAN: Svemogući gospode, šta je to sada! (Dohvati svoju bundu) Mogu li u vaše dvokolice! (Nestane)

ČARNOTA: Mapu ovamo! Osvetli, Krapiline! (Gleda mapu) Sve je zatvoreno! U grobnici smo!

LJUSKA: Eh ti, Krapčikove, Krapčikove!...

ČARNOTA: Stani! Našao sam pukotinu! (De Brizaru) Uzećeš svoj puk, poći ćeš na Almanajku. Privući ćeš ih malo k sebi, a odande na Babij Gaj i prebacuj se onda kako znaš na drugu stranu! Ja ću posle tebe krenuti s donskim kozacima na molokanski salaš i mada posle tebe, ipak ću stići na Arbatski vis i tamo ćemo se spojiti. Kreni za pet minuta!

DE BRIZAR: Razumem, vaše prevashodstvo.

ČARNOTA: Fuj! Daj da gucnem, pukovniče.

GOLUPKOV: Serafima Vladimirovna, čujete li! Beli odlaze. Moramo da bežimo s njima, jer ćemo inače opet pasti u ruke crvenima. Serafima Vladimirovna, zašto odbijate, šta vam je?

LJUSKA: Daj i meni. (De Brizar pruža čuturu Ljuski)

GOLUPKOV (Čarnoti) Gospodine generale, molim vas, povedite nas sa sobom! Serafima Vladimirovna se razbolela... Mi na Krim bežimo... Imate li bolnicu sa

Mihail Bulgakov - Bekstvo

vama?

ČARNOTA: Jeste li bili na univerzitetskim studijama?

GOLUPKOV: Razume se, jesam...

ČARNOTA: Ostavljate utisak poptuno neobrazovanog čoveka. Ako na Babjem Gaju dobijete metak u glavu, hoće li vam išta pomoći bolnica, a mogli biste još i da upitate imamo li rendgen kabinet. Inteligencija!... Daj mi još konjaka.

LJUSKA: Treba je povesti. Zgodna žena, crvenima će ostati...

GOLUPKOV: Serafima Vladimirovna, ustajte! Treba krenuti!

SERAFIMA (tiho) Znete šta, Sergeje Pavloviču, meni odista nije dobro... Krenite vi, a ja ću ovde, u manastiru da prilegnem... Nešto sva gorim...

GOLUPKOV: Bože moj! Serafima Vladimirovna, to je nemoguće! Serafima Vladimirovna, ustanite!

SERAFIMA: Hoću da pijem... i u Petrogradu...

GOLUPKOV: Šta je sad?

LJUSKA (pobedonosno) To je tifus, eto šta je to.

DE BRIZAR: Milostiva, vi morate da bežite, jer ćete inače loše proći pod crvenima. Uostalom, ja nisam majstor za govorancije. Krapiline, ti si krasnorečiv, nagovori damu!

KRAPILIN: Tako je, treba krenuti.

GOLUPKOV: Serafima Vladimirovna, treba putovati...

DE BRIZAR: Krapiline, ti si krasnorečiv, nagovori damu!

KRAPILIN: Tako je, treba putovati.

DE BRIZAR (pogledavši na ručni sat) Vreme je! (Izleti napolje. Čuje se njegova komanda Jaši! i topot)

LJUSKA: Krapiline! Diži je, diži silom!

KRAPILIN: Razumem! (Zajedno sa Golupkovom diže Serafimu, vode je podruku)

LJUSKA: Smestite je u dvokolicu! (Odu)

ČARNOTA (sam, pije konjak, gleda na sat) Vreme je!

IGUMAN (pojavi se iz otvora) Beli generale! Kud si krenuo? Zar nećeš braniti manastir koji te je prihvatio i dao ti spas?

ČARNOTA: Zašto mi, oče, srce kidaš? Zvonima jezike podveži, sedi u katakombama. Zbogom ostaj! (Nestane. Čuje se njegov povik Jaši! - a onda strašan topot i sve se stišava. Pajsije se pojavi iz otvora)

PAJSIJE: Oče igumane! Oče igumane! Šta da radimo? Crveni će odmah stići! A mi smo belima zvonili! Hoćemo li sad da ponesemo mučenički venac?

IGUMAN: A gde je vladika?

PAJSIJE: Odjurio je, odjurio u dvokolicama!

IGUMAN: Pastir, pastir nedostojni!... Napustiti stado svoje! (Viče prema katakombama) Bratijo! Molite se! (Iz katakombi se čuje »Svetitelju oče Nikolaju, moli se bogu za nas«... Mrak obavija manastir. San prvi se završava)

SAN DRUGI

... Snovi moji postaju sve teži...

Mihail Bulgakov - Bekstvo

Pojavi se čekaonica u nepoznatoj a velikoj železničkoj stanici, negde na severnom delu Krima. U zadnjem delu ogromni prozori, iza njih se oseća crna noć sa plavičastim električnim mesecima. Stegao je užasan, nepojmljiv za početak novembra mraz na Krimu. Okovao Sivaš, Čongar, Perekop i ovu stanicu. Prozori smrznuti i po ledenim ogledalima povremeno prelete zmijski odblesci kompozicija koje prolaze. Plamti vatra u gvozdanim pećima i petrolejskim lampama na stolovima. U dubini, iznad izlaza na glavni peron, natpis »Operativno odeljenje«. Staklena pregrada, u njoj zelena lampa i dva zelena, nalik na oči čudovišta, svetla kondukterskih fenjera. Tu, na tamnoj pozadini, beli mladić na konju pobeđuje zmaja. Taj mladić je Georgije Pobedonosac, a pred njim gori gravirano raznobojno kandilo. Čekaonica ispunjena belim oficirima. Većina nosi kapuljače s naušnicama. Mnogobrojni poljski telefoni, štapske karte sa zastavicama, pišaće mašine u dubini. Na telefonima se svaki čas pale sijalice, telefoni zvone nežnim zvukovima. Štab fronta se već treći dan nalazi u toj stanici i treći dan ne spava, ali radi kao mašina. I samo iskusno i izvežbano oko bi moglo da zapazi nemir u očima svih tih ljudi. I još nešto - strah i nada se mogu razaznati u tim očima kada se one okreću tamo gde se nekada nalazio bife prvog razreda. Tamo, odvojen od svih šankom, skupivši se na visokoj stolici, sedi Roman Valerijanovič Hludov. Lice mu je belo, kao kost, kosa mu je crna, očešljana na razdeljak, oficirski razdeljak koji se nikad ne kviri. Hludov je prćast kao Pavle, obrijan kao glumac, izgleda mlađi od svih oko njega, ali su mu oči stare. Na njemu vojnički šinjel, opasan je opasačem nekako na ženski način, ili onako kako su veleposednici vezivali kućni ogrtač. Epolette su od čoje i na njima je nemarno prišiven generalski znak cikcak. Šapka mu je zaštitne boje, prljava, sa potamnelom kokardom, na rukama rukavice - vunene. Hludov je nenaoružan. On je bolestan od nečega, bolestan od glave do pete. Mršti se, trza se, voli da menja intonacije. Postavlja sam sebi pitanja i voli na njih sam da odgovara. Kad hoće da se nasmeši, kezi se. Pobuđuje strah. On je bolestan - Roman Valerijanovič. Pored Hludova, za stolom na kome se nalazi nekoliko telefona, sedi i piše radan i zaljubljen u Hludova kozački kapetan Golovan.

HLUDOV (diktira Golovanu) ...Zapeta. Ali Frunze označenog protivnika na manevrima nije želeo da predstavlja. Tačka. To nije ni šah ni nezaboravno Carsko Selo. Tačka. Potpis - Hludov. Tačka.

GOLOVAN (predaje napisano nekome) Šifrovati i poslati vrhovnom komandantu.

PRVI ŠTABLIJA (osvetljen signalnom sijalicom na telefonu, stenje u telefon) Da, slušam... slušam... Buđoni?... Buđoni?...

DRUGI ŠTABLIJA (stenje u telefon) Taganaš... Taganaš...

TREĆI ŠTABLIJA (stenje u telefon) Ne, Karpovoj gredi...

GOLOVAN (osvetljen signalom, pruža slušalicu Hludovu) Vaše prevashodstvo...

HLUDOV (u slušalicu) Da. Da. Da. Ne. Da. (Vraća slušalicu Golovanu) Dajte mi komandanta!

GOLOVAN: Komandanta dajte! (Glasovi kao eho - »Komandanta, komandanta!« Komandant, bled, razrok, izgubljen oficir u crvenoj kapi juri između stolova, pojavi se pred Hludovom)

Mihail Bulgakov - Bekstvo

HLUDOV: Jedan sat čekam oklopni voz »Oficir« za Taganaš. U čemu je stvar? U čemu je stvar? U čemu?

KOMANDANT (mrtvačkim glasom) Načelnik stanice mi je, vaše prevashodstvo, objasnio da »Oficir« ne može da prođe.

HLUDOV: Dajte mi načelnika stanice.

KOMANDANT (juri, uz put govori nekome plačljivim glasom) A šta ja tu mogu?

HLUDOV: Kod nas počinju tragedije. Oklopni voz savladala paraliza. Sa štapom šepa oklopni voz, a da prođe ne može. (Zvoni. Na zidu se pali natpis:

»Kontraobaveštajno odeljenje«. Na zvono iz zida izlazi Tihij, zaustavlja se kraj Hludova, tih i sav pretvoren u uvo)

HLUDOV (obraća mu se) Niko nas ne voli, niko. I zbog toga i počinju tragedije, baš kao u pozorištu. (Tihij nem. Hludov se razbesni) Peć čađi, šta je?

GOLOVAN: Uopšte ne, nema čađi. (Pred Hludovom se pojavi Komandant, a za njim Načelnik stanice)

HLUDOV (Načelniku stanice) Vi ste objasnili da oklopni voz ne može da prođe?

NAČELNIK STANICE (govori i kreće se, ali je već čitav jedan dan mrtav čovek)

Baš tako, vaše prevashodstvo. Fizičkih snaga nemamo! Ručno smo ranžirali i prugu smo do kraja prepunili, sve je začepljeno!

HLUDOV: I druga, znači, čađi?

GOLOVAN: Samo jedan trenutak! (Nekome se obraća) Politi peć vodom.

NAČELNIK STANICE: Čađ, čađ.

HLUDOV (Načelniku stanice) Odnekud mi se čini da se vi dobro odnosite preba boljševicima. Ne bojte se, govorite sa mnom otvoreno. Svaki čovek ima svoja ubeđenja i ne treba da ih krije. Prevarantu!

NAČELNIK STANICE (govori besmislice) Vaše prevashodstvo, čemu takvo sumnjičenje? Ja decu imam... još za vreme gospodara imperatora Nikolaja Aleksandroviča... Olja i Pavlik, moja dečica... trideset sati nisam spavao, verujte mi, i lično me predsednik Državne dume Čihail Vladimirovič Rodzjanko poznaje. Ali ja s njim, Rodzjankom, ne saučestvujem... imam dečicu...

HLUDOV: Iskren čovek, a? Ne? Potrebna je ljubav, a bez ljubavi ništa ne možeš učiniti u ratu! (Prekorno, Tihom) Ne vole me. (Suvo) Dajte sapere.

Gurati, ranžirati! Imate petnaest minuta da »Oficir« stigne do izlaznog semafora! Ako do tada naređenje ne bude izvršeno, komandanta uhapsiti! A načelnika stanice obesiti na semaforu i osvetliti ispod njega natpis »Saboter«. (U daljini se u tom času čuje nežan valcer! Nekada se pod zvucima te muzike igralo na gimnazijskim balovima)

NAČELNIK STANICE (opušteno) Vaše prevashodstvo, moja deca još u školu nisu pošla... (Tihij uzima Načelnika stanice podruku i odvodi ga. Za njima Komandant)

HLUDOV: Valcer?

GOLOVAN: Čarnota prilazi, vaše prevashodstvo.

NAČELNIK STANICE (iza staklene pregrade živne, viče u telefon) Hristofore Ejodoroviču! Hristom bogom te zaklinjem: sa četvrtog i petog koloseka sve ešelone guraj prema Taganašu! Inženjerci će biti! Kako hoćeš radi! Gospodom bogom te zaklinjem!

NIKOLAJEVNA (pojavi se pored Načelnika stanice) Šta je to, Vasja, šta?

Mihail Bulgakov - Bekstvo

NAČELNIK STANICE: O, nesreća, Nikolajevna! Nesreća se nadnela nad porodicu! Oljku, Oljku dovedi ovamo, u čemu je da je, dovedi je ovamo!

NIKOLAJEVNA: Oljku? Oljku? (Nestane. Valcer se prekida. Vrata s perona se otvaraju i ulazi Čarnota, u burki i sa šubarom, prilazi Hludovu. Ljuska, koja je uletela zajedno sa Čarnotom, ostaje u dubini, kraj vrata)

ČARNOTA: Sa Čongarskog defilea, vaše prevashodstvo, stigla je konjička divizija. (Hludov ćuti, gleda Čarnotu) Vaše prevashodstvo! (Pokazuje negde u daljinu) Šta to radite? (Iznenada skida šubaru) Roma! Pa ti si generalštabac! Šta to radiš? Roma, prekini!

HLUDOV: Kušuj! (Čarnota stavlja na glavu šubaru) Komoru ćete ostaviti ovde i odmah na Karpovu gredu, ostaćete tamo.

ČARNOTA: Razumem. (Udaljava se)

LJUSKA: Kuda?

ČARNOTA (muklo) Na Karpovu gredu.

LJUSKA: I ja ću s tobom. Napuštam sve ove ranjenike i tifusnu Serafimu!

ČARNOTA (mrzovoljno) Možeš da pogineš.

LJUSKA: Neka! (Ode sa Čarnotom. Čuje se lupa, udarac, onda stradalničko zavijanje oklopnog voza. Nikolajevna uleće iza pregrade, vuče Oljku, umotanu u povezaču)

NIKOLAJEVNA: Evo Oljke, evo je!

NAČELNIK STANICE (u telefon) Hristofore Fjodoroviču, jesi li dovukao? Hvala ti, hvala! (Hvata Oljku, uzima je u ruke, trči Hludovu. Za njim Tihij i Komandant)

HLUDOV (Načelniku stanice) Šta je, dragi moj, je li prošao, je li prošao?!

NAČELNIK STANICE: Prošao je, vaše prevashodstvo, prošao!

HLUDOV: Čemu dete?

NAČELNIK STANICE: Olječka, dete... sposobna devojčica. Služim punih dvadeset godina, dva dana i dve noći nisam spavao.

HLUDOV: Da, devojčica... Serso... Serso... se igra? Da? (Izvlači iz džepa karamelu) Devojčice, evo ti! Lekari mi zabranjuju da pušim, nervi su mi rastrojeni. Ali, karamele ne pomažu, a uz to pušim i pušim.

NAČELNIK STANICE: Uzmi Olječka, uzmi... General je dobar. Reci, Oljuška, »mersi«... (Diže Oljku na ruke, odnosi je iza pregrade, i Nikolajevna nestaje sa Oljkom. Ponovo se čuje valcer i udaljava se. Iza vrata, ne onih kroz koja je ušao Čarnota, već kroz druga ulazi Paramon Iljič Korzuhin. To je čovek evropskog izgleda, sa naočarima, u skupocenoj bundi i sa tašnom. Prilazi Golovanu, pruža mu vizitkartu. Golovan je predaje Hludovu)

HLUDOV: Slušam vas.

KORZUHIN (Hludovu) Čast mi je da vam se predstavim. Zamenik ministra trgovine Korzuhin. Savet ministara me je ovlastio, vaše prevashodstvo, da vam se obratim sa tri zahteva. Samo što sam stigao iz Sevastopolja. Prvo, povereno mi je da saznam o sudbini pet radnika uhapšenih u Simferopolju koji su, prema vašem naređenju, dovedeni u vaš štab.

HLUDOV: Tako. Ah, da, pa vi ste sa drugog perona. Jesaule! Pokažite uhapšene gospodinu zameniku ministra.

GOLOVAN: Molim, izvolite za mnom. (Usred opšte napregnute pažnje vodi

Mihail Bulgakov - Bekstvo

Korzuhina prema glavnim vratima u zadnjem planu, otvara ih i pokazuje nešto u visini. Korzuhin se stresa. Vraća se sa Golovanom Hludovu)

HLUDOV: Prvo pitanje smo iscrpli? Da čujemo drugo.

KORZUHIN (uzbuđeno) Drugo se odnosi neposredno na moje ministarstvo. Ovde na stanici su zaostali tereti od izuzetnog značaja. Molim za dozvolu i pomoć vašeg prevashodstva da se ti vagoni što pre dopreme u Sevastopolj.

HLUDOV (meko) A kakav je to teret?

KORZUHIN: Izvozno krzno, koje je predviđeno za prebacivanje u inostranstvo.

HLUDOV (osmehnuvši se) Ah, krzno, izvozno. A u kojim se kompozicijama nalazi teret?

KORZUHIN (pruža papir) Izvolite.

HLUDOV: Jesaule Golovane! Vagone koji su ovde naznačeni odvući na sporedan kolosek, politi petrolejom i zapaliti. (Golovan nestane, ponevši papir. Meko) A treće pitanje, samo što kraće?

KORZUHIN (zanemevši) Kakva je situacija na frontu?

HLUDOV (zevnuvši) E, kakva može da bude situacija na frontu! Gužva! Iz topova se puca, komandantu fronta pod nos stavljaju peć koja čađi, kubance mi je poslao vrhovni komandant kao poklon, a oni su bos! Ni restorana, ni devojaka! Obična dosada! Eto i sedimo na stolicama, kao obični papagaji. (Menja intonaciju, sikće) Situacija? Idite, gospodine Korzuhine, u Sevastopolj i recite da pozadinske gnjide pakuju kofere! Crveni će sutra biti ovde! I još im recite da inostrane kurve samurovinu neće videti! Krzno!

KORZUHIN: Nečuveno! (Besno se osvrće) Imaću čast da o svemu izvestim vrhovnog komandanta!

HLUDOV (ljubazno) Izvolite samo.

KORZUHIN (ide natraške ka bočnim vratima, usput pita) Koji voz sada ide prema Sevastopolju? (Niko mu ne odgovara. Čuje se kako prilazi kompozicija)

NAČELNIK STANICE (prebledevši, pojavi se pred Hludovom) Sa Kermana Kemalči posebna kompozicija!

HLUDOV: Gospodo oficiri! Mirno! (Ceo štab skače na noge. U onim vratima kroz koja izlazi Korzuhin pojave se dva kozaka - pratnja u ljubičastim bašlicima, odmah za njima Beli vrhovni komandant u šubari zabačenoj na potiljak, u dugačkom šinjelu, sa kavkaskom sabljom, za njim visokopreosvešteni Afrikan, koji blagosilja štab)

VRHOVNI KOMANDANT: Dobar dan, gospodo!

ŠTABISTI: Zdravlja želimo, vaše visokoprevashodstvo!

HLUDOV: Molim dozvolu da raport podnesem vašem visokoprevashodstvu u četiri oka.

VRHOVNI KOMANDANT: Da. Svi da napuste prostoriju. (Afrikanu) Vladiko, imaću poverljivi razgovor sa komandantom fronta.

AFRIKAN: U dobar čas! U dobar čas! (Svi izlaze i Hludov ostaje sam sa Vrhovnim komandantom)

HLUDOV: Pre tri sata protivnik je zauzeo Jušunj. Boljševici su na Krimu.

VRHOVNI KOMANDANT. Kraj?!

HLUDOV: Kraj.

VRHOVNI KOMANDANT (kroz vrata) Vladiko! (Afrikan se pojavi, uznemiren)

Mihail Bulgakov - Bekstvo

Vladiko! Od zapadnoevropskih država napušteni, od strane verolomnih Poljaka prevareni, u ovo strašno vreme samo se oslanjamo na božju milost!

AFRIKAN: (shvatio da je nastupila nesreća) Jaoj, Jaoj, jaoj!

VRHOVNI KOMANDANT: Pomolite se, vladiko sveti!

AFRIKAN (pred Georgijem Pobedonoscem) Svemogućí gospode! Zašto? Zašto nova iskušenja šalješ čadima svojim, Hristovim vojnicima? Sa nama je krštena sila, ona uništava neprijatelja blagoslovenim oružjem... (U staklenoj pregradi se pojavi lice Načelnika stanice, zgrčeno od straha)

HLUDOV: Vaše visokoireosveštenstvo, izvinite što vas prekidam, ali vi bez potrebe uznemiravate gospoda boga. On nas je već javno i odavno napustio.

Šta je ovo sad? Nikad se to nije desilo, a sad je voda iz Sivaša nestala i boljševici su kao po parketu prošli. Georgije Pobedonosac se smeje!

AFRIKAN: Šta ti je, slavni generale?

VRHOVNI KOMANDANT: Kategorično sam protiv takvog tona. Vi ste očigledno bolesni, generale, i ja žalim što letos niste otišli u inostranstvo da se lečite, kao što sam vam to onda savetovao.

HLUDOV: Ah, tako, znači! A pod kim bi, vaše visokoprevashodstvo, vaši vojnici na Perekopu držali liniju fronta. A pod kim bi onda Čarnota ove noći s muzikom sa Gongarana Karpovoj gredi krenuo? Ko bi vešao? Ko bi vešao, vaše visokoprevashodstvo?

VRHOVNI KOMANDANT (smračivši se) Šta je sad ovo?

AFRIKAN: Gospode, pogledaj ga, osvesti ga i daj mu snage! Ašče se carstvo podeliti, uskoro propasti!

VRHOVNI KOMANDANT: Uostalom, sad nije vreme.

HLUDOV: Da, nije vreme. Treba odmah da se vratite u Sevastopolj.

VRHOVNI KOMANDANT: Da. (Izvuče koverat, pruži ga Hludovu) Molim vas da ga odmah otvorite.

HLUDOV: A, već je gotovo! Predvideli ste? To je dobro. Sada oprostí rabu svome, vladiko... Razumem. (Viče) Kompozicija vrhovnom komandantu! Pratlja! Štab!

NAČELNIK STANICE (iza pregrade juri telefonu) Kerman Kamalči! Daj žezlo! Žezlo daj! (Pojavi se pratnja i svi štabisti)

VRHOVNI KOMANDANT: Komandant fronta... (Ceo štab salutira u stavu mirno) će vam pročitati moje naređenje! Neka vam gospod podari snagu i razuma da preživite rusku propast. Sve vas i svakoga ponaosob upozoravam da druge teritorije izuzev Krima nemamo. (Iznenada se vrata otvore i pojavi se De Brizar sa zavojem uvijenom glavom, zaustavi se »mirno« pred vrhovnim komandantom)

DE BRIZAR: Zdravlja vam želim, vaše imperatorsko veličanstvo! (Štabistima, tajanstveno) „Grofice, za jedan randevu ću vam, ako želite, navesti ime...“

VRHOVNI KOMANDANT: Šta je sad ovo?

GOLOVAN: Komandant husarskog puka grof De Brizar je teško kontuzovan. Glava.

HLUDOV (kao u snu) Čongar... Čongar...

VRHOVNI KOMANDANT: U voz sa mnom, u Sevastopolj! (Brzo izlazi u pratnji kozaka iz pratnje)

Mihail Bulgakov - Bekstvo

AFRIKAN: Gospode! Gospode! (Blagoslovi štab. Brzo ode)

DE BRIZAR (vuku ga štabisti) Kriv sam!... »Grofice, za samo jedan randevu...

«

ŠTABISTI: U Sevastopolj, grofe, u Sevastopolj...

DE BRIZAR: Kriv sam... Kriv sam... (Nestane)

HLUDOV (otvara koverat. Pročitao je, iskezio se Golovanu) Avion na Karpovu gredu generalu Barboviču. Naređenje - od neprijatelja se odvojiti, galopom u Jaltu i tovariti se u brodove! (Po štabu se čuje šapat »Amin, amin...« A onda grobna tišina) Drugo, generalu Kutepovu: odvojiti se, u Sevastopolj i tovariti se na brodove. Fostikovu - sa kubanskim kozacima u Feodosiju. Kalinjinu - sa donskim kozacima u Kerč. Černota - u Sevastopolj! Svi na brodove! Štab otpremiti momentalno u Sevastopolj! Krim je predat!

GOLOVAN (brzo izlazi) Pilote! Pilote ovamo! (Grupe štablija počinju da nestaju. Sklapaju se mape, nestaju telefoni. Čuje se kako počinje da urla lokomotiva i kako odlazi kompozicija. Jurnjava, reda više nema. Tada se otvaraju vrata kroz koja je ušao Čariota i pojavi se Serafima u burki. Za njom Golupkov i Krapilin, koji pokušavaju da je zaustave)

GOLUPKOV: Serafima Vladimirovna, osvestite se, ovamo se ne može!

(Zapanjenim štablijama) Tifusni bolesnik...

KRAPILIN: Tačno tako, tifusar.

SERAFIMA (zvonko) Ko je ovde Roman Hludov? (Na to glupo pitanje zavlada tišina)

HLUDOV: Pustite je ovamo. Hludov sam ja.

GOLUPKOV: Ne slušajte je, ona je bolesna!

SERAFIMA: Iz Petrograda bežimo, stalno bežimo i bežimo... Kuda? Romanu Hludovu pod okrilje! Svuda Hludov, Hludov, Hludov... Čak Hludova i sanjamo! (Smeška se) Evo, udostojena sam da ga vidim: sedi na stolici, a oko njega vise vreće. Vreće i vreće... Životinjo! Šakalu!

GOLUPKOV (očajnički) Ona je tifusar! Ona bunca! Mi smo iz ešelona! (Hludov zvoni, iz zida izlaze Tihij i Gurin)

SERAFIMA: Eto vidite! Oni odlaze a nas će sve pobiti! (U grupi štablija mrmljanje »Aa... komunistkinja!«)

GOLUPKOV: Šta vam je! Šta vam je! Ona je žena zamenika ministra Korzuhina! Nije svesna šta govori!

HLUDOV: To je dobro, jer kod nas, od svesnih ni reči istine ne možeš da izvučeš!

GOLUPKOV: Ona je Korzuhina!

HLUDOV: Stop, stop, stop! Korzuhina? To je krzno? Znači to ništavilo ima još i ženu komunistkinju? O, neka je blagoslovena slučajnost! Dakle, sad ću se ja već obračunati s njim! Ako samo još nije uspeo da ode, dajte mi ga ovamo! (Tihij daje znak Gurinu, ovaj nestane)

TIHIJ (meko Serafimi) Kako se zovete, i očevo ime?

GOLUPKOV: Serafima Fladimirovna... Serafima... (Gurin uvodi Korzuhina. Ovaj, smrtno pobledeo, predoseća nesreću) Vi ste Paramon Iljič Korzuhin?

KORZUHIN: Da, to sam ja.

GOLUPKOV: Hvala bogu, krenuli ste nam u susret! Hvala bogu!

Mihail Bulgakov - Bekstvo

TIHIJ (nešto Korzuhinu) Vaša supruga, Serafima Vladimirovna, stigla vam je iz Petrograda.

KORZUHIN (pogledao je u oči Tihom i Hludovu, osetio nekakvu zamku) Nikakvu Serafimu Vladimirovnu ne znam, ovu ženu vidim prvi put u životu, nikoga iz Petrograda ne čekam, ovo je prevara!

SERAFIMA (pogledavši Korzuhina, promuklo) Aha, odrekao me se! Gad!

KORZUHIN: To je ucena!

GOLUPKOV (očajno) Paramone Iljiču, šta to radite?! Pa to je nemoguće!

HLUDOV: Iskren čovek, a? Eto, vaša sreća, gospodine Korzuhine! Krzno!

Napolje! (Korzuhin nestane)

GOLUPKOV: Molim vas da nas saslušate! Ja ću dokazati da je ona njegova žena!

HLUDOV (Tihom) Uhapsite oboje, saslušati!

TIHIJ (Gurinu) Vodi u Sevastopolj! (Gurin uzima Serafimu podruku)

GOLUPKOV: Pa vi ste inteligentni ljudi, .. Dokazaću vam!...

SERAFIMA: Eto, samo sam jednog čovska srela na putu... Ah, Krapiline, krasnorečivi stvore, zašto ne kažeš nešto? (Serafimu i Golupkova odvede)

KRAPILIN (stane pred Hludova) Upravo tako. Kako je u knjigama napisano: šakal! Samo vešanjem rat nećeš dobiti! Zbog čega si, svetska životinjo, pobio vojnike na Perekopu? Dospeo ti je u ruks jedan čovek, žena. Sažalila se nad obešenima, i to je sve. Ali pored tebe ne može da prođe, ne može! Ti odmah hvataš čoveka i u - vreću! Leševima se hraniš?

TIHIJ: Dozvoljavate li da ga uklonim, vaše prevashodstvo?

HLUDOV: Ne. U njegovim rečima se osećaju zdrave misli o ratu. Govori vojniče, govori.

TIHIJ (zove nekoga prstom, i iz vrata kontraobaveštajnog odeljenja izlaze dva kontraobaveštajca. Šapatom) Ploča. (Pojavi se Treći kontraobaveštajac sa komadom šperploče)

HLUDOV: Kako se zoveš, vojniče?

KRAPILIN (penje se u opasne visine) Kako se zoveš? Prezime mi je poznato - Krapilin posilni. A ti ćeš skončati šakale, skončaćeš u jarku, odvratna zveri! Samo pričekaj malo na toj tvojoj stoličici! (Smeška se) Ma ne, pobeći ćeš ti u Carigrad! Hrabar si samo da žene i bravare vešaš!

HLUDOV: Grešiš vojniče, ja sam na Čongarsku Gat sa muzikom išao i na Gatu sam dva puta ranjen.

KRAPILIN: Sve gubernije pljučkaju na tvoju muziku! (Najednom se trgao, spustio na kolena, počeo žalostivo da govori) Vaše visokoprevashodstvo, smilujte se Krapilinu! Bio sam u bunilu!

HLUDOV: Ne! Loš si ti vojnič! Dobro si počeo, a loše završio. Valjaš se pod nogama. Obesiti ga! Ne mogu da ga gledam! (Kontraobaveštajci stavljaju Krapilinu vreću na glavu i vuku ga napolje)

GOLOVAN (pojavi se) Naređenje vašeg prevashodstva je izvršeno. Piloti su odleteli.

HLUDOV: Svi u kompoziciju, gospodo. Spremaj, jesaule, moju pratnju u vagon! (Svi nestanu. Sam, uzima telefonsku slušalicu, govori u nju) Ovde komandant fronta. Oklopnom vozu »Oficir« preneti da pređe koliko može po liniji, i onda

Mihail Bulgakov - Bekstvo

vatra! Po Taganašu vatra, vatra! Neka ga u zemlju sabije umesto oproštaja! Posle neka prekine nrugu za sobom i neka ide u Sevastopolj! (Spušta slušalicu, sedi sam zgrbivši se na stoličici. Čuje se udaljeno huktanje oklopnog voza) Od čega sam bolestan? Jesam li bolestan? (Odjekne plotun sa oklopnog voza. Plotun je tako težak da se zvuk skoro i ne čuje, ali električna struja na stanici momentalno nestane i blede prozori pucaju. Sada se pomalja peron. Vide se plavičasti električni meseci. Pod prvim od njih visi dugačka crna vreća, ispod nje šperploča na kojoj piše. »Posilni Krapilin - boljševik«. Pod sledećim stubom druga vreća, dalje se ništa ne vidi)

HLUDOV (sam u polutmini posmatra obešenog Krapilina) Bolestan sam, bolestan. Samo ne znam od čega. (Oljka se pojavi u polutmini, upaničena. Vuče se u valjenkama po podu)

NAČELNIK STANICE (u polutmini traži i sanjivo šapuće) Glupača, glupača Nikolajevna... Oljka. Gde je Oljka? Oljka, kuda ćeš budalice? (Uzima Oljku na ruke) Hajde na ruke, dođi svome ocu... A tamo nemoj da gledaš... (Srećan je što je ostao nezapažen, nestane u mraku, i drugi san se završava)
(Kraj prvog čina)

DRUGI ČIN

SAN TREĆI

... Igla sija u snu...

Nekakvo turobno osvetljenje. Jesenji sumrak. Kabinet u kontraobaveštajnoj službi u Sevastopolju. Jedan prozor, pisaći sto, otoman. U uglu na stočiću gomile novina. Ormar. Zavesa. Tihij sedi za pisaćim stolom u civilnom odelu. Vrata se otvaraju i Gurin propušta Golupkova.

GURIN: Ovamo... (Sakrije se)

TIHIJ: Izvolite sestii.

GOLUPKOV (u kaputu, u rukama mu šešir) Hvala. (Sedne)

TIHIJ: Rekao bih da ste inteligentan čovek? (Golupkin smerno kašljucne) I ubeđen sam da vam je jasno koliko je nama, a to znači i komandi, važno da znamo istinu. O kontraobaveštajnoj službi crveni šire odvratne glasove. A u stvari ta ustanova obavlja najteži i potpuno čist posao čuvanja države od boljševika. Slažete li se s tim?

GOLUPKOV: Vidite, ja...

TIHIJ: Vi se mene plašite?

GOLUPKOV: Da.

TIHIJ: Ali zašto? Zar su vam učinili neko zlo dok su vas vozili ovamo, u Sevastopolj?

GOLUPKOV: O ne, ne, to ne bih mogao da kažem!

TIHIJ: Pušite, molim vas. (Nudi ga cigaretama)

GOLUPKOV: Ne pušim, hvala. Molim vas, recite mi - šta je s njom?

TIHIJ: Ko vas to interesuje?

GOLUPKOV: Ona... Serafima Vladimirovna, uhapšena je zajedno sa mnom.

Mihail Bulgakov - Bekstvo

Kunem vam se da je posredi običan nesporazum. Napad je imala, ona je teško bolesna!

TIHIJ: Nervirate se, smirite se. O njoj ćemo nešto kasnije. (Ćutanje) Hajde, dosta si izigravao privatnog docenta! Dosta mi je ove komedije. Stoko! Pred kim sediš! Mirno! Ruke uz telo!

GOLUPKOV (ustajući) Bože moj!

TIHIJ: Slušaj, kako ti je pravo prezime?

GOLUPKOV: Zapanjen sam... moje pravo prezime je Golupkov!

TIHIJ (izvlači revolver, nišani u Golupkova. Ovaj pokriva lice rukama) Shvataš li da si u mojim rukama? Niko ti neće priteći u pomoć! Jesi li to shvatio?

GOLUPKOV: Jesam.

TIHIJ: Dakle, da se dogovorimo: govorićeš najčistiju istinu. Gledaj ovamo. Ako počneš da lažeš, uključicu ovu iglu (uključuje iglu koja, grejući se strujom, počinje da sija) i njom ću te dodirnuti. (Gasi iglu)

GOLUPKOV: Kunem se da stvarno...

TIHIJ: Ćuti! Odgovaraj samo na pitanja. (Ostavlja revolver, uzima pero, govori monotonim glasom) Sedite, molim vas. Vaše ime, očevo ime i prezime?

GOLUPKOV: Sergej Pavlovič Golupkov.

TIHIJ (piše s dosadom) Stalno boravište!

GOLUPKOV: U Petrogradu.

TIHIJ: Zašto ste iz Sovjetske Rusije došli na teritoriju belih?

GOLUPKOV: Odavno sam želeo da dođem na Krim, jer su u Petrogradu uslovi za rad nemogući. I u vozu sam se upoznao sa Serafimom Vladimirovnom, koja je takođe bežala ovamo, i krenuo sam s njom belima.

TIHIJ: Zašto je belima krenula žena koja je sebe nazivala Serafimom Korzuhinom?

GOLUPKOV: Ja sigurno... ja znam da je ona odista Serafima Korzuhina!

TIHIJ: Korzuhin je na stanici pred vama rekao da je to laž.

GOLUPKOV: Kunem se da je lagao!

TIHIJ: Zašto je lagao?

GOLUPKOV: Uplašio se, shvatio je da mu pretili nekakva opasnost. (Tihij ostavlja pero, krene rukom ka igli) Šta to radite! Govorim vam istinu!

TIHIJ: Živci su vam rastrojani, gospodine Golupkov. Beležim vaše iskaze, kao što vidite, i ništa drugo ne radim. Da li je ona odavno član komunističke partije?

GOLUPKOV: To je nemoguće!

TIHIJ: Tako. (Primiče Golupkovu list papira, daje mu pero) Pišite sve što ste sada izjavili, ja ću vam diktirati, tako će vam biti lakše. Upozoravam vas da ću vas dotaći iglom ako se zaustavite. Ako se ne budete zaustavljali, nemate čega da se bojite, ništa vam se neće desiti. (Uključuje iglu, koja osvetljava pair, diktira) »Ja, dolepotpisani... (Golupkov počinje da piše po diktatu) Golupkov, Sergej Pavlovič, na saslušanju u kotraobaveštajnom odeljenju štaba komandanta fronta 31. oktobra 1920. godine sam izjavio, dve tačke, Serafima Vladimirovna Korzuhina, žena Paramona Iljiča Korzuhina... ne zaustavljajte se! ...član komunističke partije, stigla je iz grada Petrograda u rejon pod vlašću snaga Juga Rusije, da bi vršila komunističku propagandu i uspostavila vezu sa

Mihail Bulgakov - Bekstvo

ilegalnim pokretom u gradu Sevastopolju, tačka. Docent... potpis« (Uzima list od Golupkova, isključuje iglu) Zahvaljujem vam na iskrenom priznanju, gospodine Golupkov. U vašu nevinost sam u potpunosti ubeđen. Izvinite ako sam sa vama povremeno bio oštar. Slobodni ste. (Zvoni)

GURIN (uđe) Izvolite!

TIHIJ: Izvedi ovog zatvorenika na slobodu i pusti ga, slobodan je.

GURIN (Golupkovu) Hajdemo. (Golupkov izlazi zajedno sa Gurinom, zaboravivši svoj šešir)

TIHIJ: Poručnik Skunskij! (Skunskij ulazi. Vrlo natmuren)

TIHIJ (paleći stonu lampu) Ocenite ovaj dokument! Koliko će dati Korzuhin da bi se iskupio?

SKUNSKIJ: Ovde, ispred ulaza na brod? Deset hiljada dolara. U Carigradu manje. Savetujem i od Korzuhine uzeti priznanje.

TIHIJ: Da. Odložite za kratko pod bilo kakvim izgovorom ukrcavanje Korzuhina. Jedno pola sata.

SKUNSKIJ: Moj udeo? (Tihij prstom pokazuje - dve hiljade) Odmah ću poslati agente. Sa Korzuhinom požuriti. Kasno je, sad će već konjica da se ukrcava. (Ode. Tihij zvoni. Ulazi Gurin)

TIHIJ: Zatvorenicu Korzuhinu. Je li svesna?

GURIN: Kao da joj je sad bolje.

TIHIJ: Dovedi je ovamo. (Gurin izlazi i, posle izvesnog vremena, dovodi Serafimu. Ona je u groznici. Gurin iziđe) Bolesni ste! Neću da vas zadržavam, sedite na otoman, tamo, tamo. (Serafima sedne na otoman) Priznajte da ste poslali zbog propagande i pustiću vas odmah.

SERAFIMA: Šta?... A?... Kakva propaganda? Bože moj, zašto sam ovamo krenula? (Začuo se valcer, počeo je da se približava, a sa njim i topot konja pod prozorom) Zašto to kod vas sviraju valcer?

TIHIJ: Konjica Čarnotina ide na pristanište, ne udaljavajte se od stvari. Vaš saučesnik Golupkov js izjavio da ste ovamo došli zbog propagande.

SERAFIMA (legne na otoman, teško diše) Iziđite iz sobe, ne smetajte mi da spavam...

TIHIJ: Ne. Osvestite se, pročitajte. (Pokazuje priznanje koje je napisao Golupkov)

SERAFIMA (čkilji, čita) Petrograd... lampa... on je poludeo... (Najednom dohvati dokument, pritrčava prozoru, laktom izbija staklo, viče) U pomoć! U pomoć! Zločin! Čarnota! Ovamo, u pomoć!

TIHIJ: Gurine! (Gurin uleti, hvata Serafimu) Oduzmi joj dokument! Ah, đavo te odneo! (Valcer prestaje da svira. Kroz prozor je promaklo lice u šubari. Začuli su se glasovi, lupnjava vrata, buka. Vrata se otvaraju, pojavljuje se Čarnota u burki, za njim još dvojica, isto obučeni. Uleće Skunskij. Gurin pušta Serafimu)

SERAFIMA: Čarnota! To ste vi? Čarnota! Založite se za mene! Pogledajte šta rade sa mnom! Pogledajts šta su ga naterali da napiše! (Čarnota uzima dokument)

TIHIJ: Molim vas da odmah napustite prostorije kontraobaveštajne službe!

ČARNOTA: Kako to da napustim? Šta radite sa ovom ženom?

TIHIJ: Poručniče Skunskij, zovite stražu!

Mihail Bulgakov - Bekstvo

ČARNOTA: Pokazaću vam ja stražu! (Izvuče revolver) Šta to radite sa ženom?

TIHIJ: Poručniče Skunskij, gasite svetlost! (Svetlost se gasi. U mraku) Skupo će vas ovo stajati, generale Čarnota! (Mrak. San se završava)

SAN ČETVRTI

... I mnoštvo raznoplemenih ljudi sa njima je izašlo...

Sumrak. Kabipet u dvorcu u Sevastopolju. Kabinet je čudnovatog izgleda: jedna zavesa napola iscepana, na zidu se vidi beličasta kvadratna mrlja na mestu gde se nalazila velika vojna mapa. Na podu drveni sanduk, prema svemu sudeći sa papirima. Gori kamin. Kraj kamina nepokretno leži De Brizar sa ufačlovanom glavom. Ulazi Vrhovni komandant.

VRHOVNI KOMANDANT: Kako vaša glava?

DE BRIZAR: Ne boli, vaše visokoprevashodstvo. Doktor mi je dao piramidon.

VRHOVNI KOMANDANT: Tako. Piramidon? (Rasejano) Šta mislite, da li ja ličim na Aleksandra Makedonskog?

DE'BRIZAR (ne čudeći se) Ja, vaše prevashodstvo, na žalost odavno nisam video portrete njegovog veličanstva.

VRHOVNI KOMANDANT: O kome to govorite?

DE BRIZAR: O Aleksandru Makedonskom, vaše visokoprevashodstvo.

VRHOVNI KOMANDANT: Veličanstva? Hm... Znete šta, pukovniče, trebalo bi da se odmorite. Bilo mi je drago da vas prihvatim u dvorcu, pošteno ste odužili svoj dug pred otadžbinom. A sad putujte, vreme je.

DE BRIZAR: Gde mi naređujete da krenem, vaše visokonrevashodstvo ?

VRHOVNI KOMANDANT: Na brod. Pobrinuću se za vas u inostranstvu.

DE BRIZAR: Razumem. Kad bude izvojevana pobeda nad crvenima, biću presrećan da prvi stanem u stroj vašeg veličanstva u Kremlju!

VRHOVNI KOMANDANT: Pukovniče, stvari se ne smeju tako oštro postavlati. Vi ste suviše oštri. Ali, zahvaljujem vam, krenite.

DE BRIZAR: Razumem, vaše visokoprevashodstvo. (Ide prema izlazu, zaustavlja se, tajanstveno peva) »Grofice, cenom jednog sastanka...«

(Nestane)

VRHOVNI KOMANDANT (za njim govori prema vratima) Preostale posetioce puštati ovamo automatski, tri minuta jednog za drugim. Primiću koliko budem mogao. Pošaljite kozaka da prati pukovnika De Brizara na moj brod! Napišite broskom lekaru da piramidon nije lek! Onaj je čovek, očigledno, nenormalan! (Vraća se ka kaminu, zamišljeno) Aleksandar Makedonski... Pravo ništavilo! (Uđe Korzuhin) Šta hoćete?

KORZUHIN: Pomoćnik ministra trgovine Korzuhin.

VRHOVNI KOMANDANT: Aha! U pravi čas! Hteo sam upravo da vas pozovem, bez obzira na ovu gužvu! Gospodine Korzuhine, da li ja ličim na Aleksandra Makedonskog? (Korzuhin je zbunjen) Ozbiljno vas pitam, da li ličim? (Dohvati sa kamina list novina, pruži ga Korzuhinu) Vi ste urednik ovog lista? Znači, vi odgovarate za sve što je u njemu napisano? Jer, ovo je vaš potpis - urednik Korzuhin? (Čita) »Vrhovni komandant kao Aleksandar Makedonski korača po

Mihail Bulgakov - Bekstvo

peronu...« Šta označava ta svinjarija? Zar su u doba Aleksandra Makedonskog postojali peroni? I zar ja ličim na njega? Dalje! (Čita) »Pri pogledu na njegovo veselo lice svaki crv sumnje morao je da nestane...« Crv nije oblak, a nije ni bataljon, on ne može da nestane! A ja sam veseo! Vrlo sam veseo! Gde ste to pronašli, gospodine Korzuhine, tu nepismenu bljezgariju? Kako ste samo smeli takvu sramotu da štampate dva dana pre katastrofe? Sudu ću vas predati u Carigradu! Piramidon uzimajte, ako vas glava boli! (Zaglušno zvrji telefon u susednoj prostoriji, Vrhovni komandant ode, zalupivši vrata)

KORZUHIN (dolazi sebi) Tako vam i treba, Paramone Iljiču! Kog ste samo vruga, pitam se ja, došli u dvorac? Jednome pobesnelom da se žalite na drugoga? Uхватili su Serafimu Vladimirovnu, e, šta ja sad mogu da radim? Poginuće, i neka joj je laka crna zemlja! Zar zbog nje da izgubim glavu? Aleksandar Makedonski je grubijan!... Na sud?... Izvinite, ali Pariz nije Sevastopolj! U Pariz! I budite prokleti svi vi, i prisno i vo vjeki vjekov! (Kreće ka vratima)

AFRIKAN (ulazeći) Amin. Gospodine Korzuhine, šta se radi, a?

KORZUHIN: Da, da, da... (Neprimetno iziđe)

AFRIKAN (gledajući sanduke) Aj-aja-j! Gospode bože moj! I krenuli su sinovi Izrailja iz Ramsesa u Sokhof, šest stotina muškaraca pešice, pored dece... Aj, aj... I mnoštvo raznoplemenih ljudi je krenulo sa njima. (Brzo uđe Hludov) Vi, vaše prevashodstvo? A maločas je ovde bio gospodin Korzuhin, odista čudno... HLUDOV: Vi ste mi poslali Bibliju u štab kao poklon?

AFRIKAN: Kako da ne, kako da ne...

HLUDOV: Sećam se, od dosade sam je čitao noću u kupeu. »Dunuo si duhom svojim i prekrilo ih je more... Oii su potonuli, kao olovo, u velikim vodama...« Za koga je to rečeno? A? »Pojuricu, sustići ću, podeliću lovinu, nasitiće se njome duša moja, obnažiću moj mač, uništiće ih ruka moja...« Zar ne, dobro mi je pamćenje? A on kleveta, da sam tobože nenormalan! A što vi ovde stojite kao kip?

AFRIKAN: Stojim! Romane Valerijanoviču! Čekam vrhovnog komandanta...

HLUDOV: Ko čeka dočeka. To je u stilu vaše Biblijs. Znete li šta vi ovde čekate?

AFRIKAN: Šta?

HLUDOV: Crvene.

AFRIKAN: Zar će tako brzo stići?

HLUDOV: Sve je moguće. Nas dvojica ovde sedimo. Prisećamo se Svetog pisma, dok istovremeno, zamislite, galopom sa severa konjica prilazi Sevastopolju (Privodi Afrikana prozoru) Pogledajte...

AFRIKAN: Odsjaj! Bože moj!

HLUDOV: Upravo to. Na brod što pre, sveti oče, na brod! (Afrikan, prekrstivši se brzo, odlazi) Odlazi. Nestao je!

VRHOVNI KOMANDANT (uđe) A, hvala bogu! Nestrpljivo sam vas čekao. Dakle, jesu li svi otišli?

HLUDOV: Konjicu su uz put zeleni desetkovali. Ali, sve u svemu, možemo smatrati da su se povukli. A ja sam lično putovao udobno. Zavukao sam se u ugao kupea, niti ja koga vređam, niti mene ko vređa. Sve u svemu sumrak,

Mihail Bulgakov - Bekstvo

vaše visokoprevashodstvo, kao u kuhinji.

VRHOVNI KOMANDANT: Ne razumem vas, šta to govorite?

HLUDOV: To je u detinjstvu bilo. U kuhinju sam jednom ušao u sumrak - bubašvabe na plotni. Upalio sam šibicu i one su potrčale. Šibila se ugasila. Čujem kako nožicama šuščaju - šuššuš... I kod nas je isto - magla i šuškanje. Gledam i mislim: kuda beže? Kao bubašvabe - u kofu. Sa kuhinjskog stola - tras!

VRHOVNI KOMANDANT: Zahvaljujem vam, generale, na svemu što ste, sa svojim ogromnim streljačkim talentom, učinili za Krim, i više vas ne zadržavam. I sam sada prelazim u hotel.

HLUDOV: Bliže vodi?

VRHOVNI KOMANDANT: Ako ne prestanete s tim, uhapsiću vas.

HLUDOV: Predvideo sam. U holu je moja pratnja. Doći će do velikog skandala. Vrlo sam popularan.

VRHOVNI KOMANDANT: Ne, ovo više nije bolest. Već punu godinu vi bezobrazlucima prikrivate svoju mržnju prema meni.

HLUDOV: Ne krijem, mrzim vas.

VRHOVNI KOMANDANT: Zavist? Želja za vlašću?

HLUDOV: O ne, ne. Mrzim vas zbog toga što ste me uvukli u sve ovo. Gde je ta obećana pomoć saveznika. Gde je Ruska imperija? Kako ste mogli da stupite u borbu s njima kad ste nemoćni? Zna li kako može da mrzi čovek koji zna da od svsga ništa neće ispasti, a mora da dela? Vi ste postali uzročnik moje bolesti! (Smirujući se) Uostalom, sad uopšte nije vreme za to, obojica odlazimo u nebitisanje.

VRHOVNI KOMANDANT: Savetujem vam da ostanete ovde u dvorcu, to je najbolji način za vas da pređete u nebitisanje.

HLUDOV: To je ideja. Ali još nisam kako treba razmislio o tome.

VRHOVNI KOMANDANT: Ne zadržavam vas, generale.

HLUDOV: Terate vernoga slugu? »I az iže krov v neprestanih bojah za tja ako vodu lijah i lijah...«

VRHOVNI KOMANDANT (lupa stolicom) Klovn!

HLUDOV: Aleksandar Makedonski jeste heroj, ali zašto stolice lomiti?

VRHOVNI KOMANDANT (pri rečima »Aleksandar Makedonski« pobesni) Ako još samo jednu reč!... Ako vi...

STRAŽAR (pojavi se ispod zemlje) Vaše visokoprevashodstvo, konjička škola iz Simferopolja je stigla! Sve je gotovo!

VRHOVNI KOMANDANT: Da? Krećemo! (Hludovu) Videćemo se još! (Iziđe)

HLUDOV (sam, seda pored kamina, leđima okrenut vratima) Pusto je i vrlo dobro. (Najednom uznemireno skoči, otvori vrata. Vidi se niz mračnih i napuštenih soba sa lusterima u tamnim vrećama) Ej, ima li koga? Nema nikoga. (Sedne) Znači, ostati? Ne, to neće rešiti moje pitanje. (Okrene se, govori nekome) Hoćeš li otići i ti, ili nećeš? Pa to su gluposti! Mogu da prođem kroz tebe kao što sam juče strelom probio oblak. (Kao da prolazi kroz nešto) E, sad sam te zgnječio... (Sedne, ćuti. Vrata se tiho otvaraju i ulazi Golupkov. U kaputu je, bez šešira)

GOLUPKOV: Tako vam boga, dozvolite mi da uđem na trenutak!

Mihail Bulgakov - Bekstvo

HLUDOV (ne okrećući se) Izvolite, samo uđite!

GOLUPKOV: Znam da je ovo bezumna drskost, ali meni su obećali da će me pustiti upravo kod vas. Ali svi su nekud nestali, i ja sam ušao...

HLUDOV (ne okrećući se) Šta hoćete od mene?

GOLUPKOV: Usudio sam se da dođem ovamo, vaše visokoprevashodstvo, da bih vas izvestio o užasnim zločinima koji se vrše u kontraobaveštajnoj službi. Dojurio sam da vam se požalim na zverski zločin čiji je krivac general Hludov. (Hludov se okrene. Poznavši Hludova, Golupkov počinje da uzmiče) Aa...

HLUDOV: Odista zanimljivo. Stanite, pa vi ste živi, niste obešeni, bar mi se tako čini? Na šta se onda žalite? (Đutanje) Ostavljate prijatan utisak. Negde sam vas već video. Dakle, budite ljubazni, na šta se žalite? I, molim vas, ne budite kukavica. Došli ste da govorite, onda i govorite.

GOLUPKOV: Dobro. Prekjuče na stanici ste uhapsili ženu...

HLUDOV: Sećam se, da. Sećam se. Setio sam se. Poznao sam vas. Kome ste to ovde hteli da se žalite na mene?

GOLUPKOV: Vrhovnom komandantu.

HLUDOV: Kasno je. Nije ovde. (Pokazuje prema prozoru. U daljini svetlucaju vatre, vidi se odsjaj) Vedro s vodom. Zagnjurio se u nebitisanje, zauvek. Na generala Hludova nemate više kome da se žalite. (Prilazi stolu, diže jednu od slušalica, govori u nju) Jesaula Golovana... Slušaj, jesaule, povedi sa sobom pratnju i pravo u kontraobaveštajnu, tamo se nalazi žena... (Golupkovu) Korzuhina?

GOLUPKOV: Da, da. Serafima Vladimirovna!

HLUDOV (u telefon) Serafima Vladimirovna Korzuhina. Ako nije streljana, ovoga trena mi je dovedi u dvorac. (Spusti slušalicu) Da pričekamo.

GOLUPKOV: Ako nije streljana - rekli ste? Ako nije streljana?... Streljali su je? Ali, ako ste to uradili... (Plače)

HLUDOV: Ponašajte se kao muškarac

GOLUPKOV: Ah, vi se još i podsmevate! Dobro, ponašaću se... Ako samo nije više živa, ubiću vas!

HLUDOV (opušteno) Što da ns, to je možda još i najbolje rešenje. Ali, ne, nikoga vi ne možete da ubijete, na žalost. Ćutite. (Golupkov sedne i ćuti. Okrenuvši se od Golupkova, Hludov govori nekome) Ako si postao moj saputnik, vojniče, onda govori sa mnom. Tvoje ćutanje me pritiska, iako mi se čini da tvoj glas mora biti težak i kao od bakra. Ili me napusti. Ti znaš da sam ja čovek jake volje i da se neću podati prvom priviđenju, od toga se očvrsie. Shvati da si jednostavno dospelo pod točak, i on te js zgnječio i kosti tvoje polomio. I besmisleno se vučeš za mnom. Ti čuješ to, moj nezamenljivi krasnorečivi stražaru?

GOLUPKOV: S kim to govorite?

HLUDOV: A? S kim? Sad ćemo saznati. (Rukom raseče vazduh) Ni s kim, sam sa sobom. Da. Ko vam je ona - ljubavnica, je li?

GOLUPKOV: Nene! Ona je čovek koga sam slučajno sreo, ali je volim. O, pravi sam bezumnik! Zašto sam je onda vukao u manastir, bolesnu, nagovorio da krene u ove đavolske šape... Ah, bednik sam ja!

HLUDOV: I odista, zašto mi se pletete pod noge? Šta vas je donelo ovamo? A

Mihail Bulgakov - Bekstvo

sada, kada je mašina pokvarsna, vi ste došli kod mene da tražite ono, što ja ne mogu da vam dam. Nema je i neće je ni biti. Streljana je.

GOLUPKOV: Zlikovče! Zlikovče!

HLUDOV: I evo, s dve strane: s jedne živ, govori, odvratan, a s druge - ćutljiv stražar. Šta je to sa mnom? Duša mi se podvojila, i reči ćujem nejasno, kao kroz vodu, u koju ponirem, kao olovo. Obojica, prokletnici, vise na mojim nogama i vuku me u maglu, a magla vuće mene.

GOLUPKOV: O, sad sam shvatio! Ti si lud! Sad mi je sve jasno! I led na Ćongari, i crne vreće, i mraz! Sudbina! Zašto se mućiš? Kako to nisam uspeo da saćuvam svoju Serafimu? Evo ga, evo ga, njen slepi ubica! A kako ga osuditi, ako mu se razum pomutio?

HLUDOV: Pravi ćudak! (Baci Golupkovu revolver) Molim vas, pucajte. (U prostor) No, ostavi me. Moćda će se ovaj usuditi i da opali.

GOLUPKOV: Ne, ne mogu da pucam u tebe, jadan si mi, gadan, strašan, odvratan!

HLUDOV: Kakva je to sad komedija, na kraju krajeva? (U daljini se ćuju koraci) Stanite, stanite, idu! Moćda je to on? Sad ćemo sve saznati. (Ulazi Golovan) Je li streljana?

GOLOVAN: Nije.

GOLUPKOV: Źiva? Źiva? Gde je ona, gde?

HLUDOV: Tiše. (Golovanu) Zašto nam je onda niste doveli? (Golovan baci pogled prema Golupkovu) Govorite pred njim.

GOLOVAN: Razumem. Danas u ćetiri sata popodne generalmajor Ćarnota je uleteo u zgradu kontraobaveštajne slućbe i, preteći orućanom silom, uhapšenu Korzuhinu, oteo i odveo.

GOLUPKOV: A kuda, kuda?

HLUDOV: Tiše! (Golovanu) Kuda?

GOLOVAN: Na brod »Vitez«. »Vitez« je u pet sati krenuo iz pristaništa, a posle pet isplovio na otvoreno more.

HLUDOV: Dosta. Hvala. Onda je, znaći, Źiva. Źiva je ta vaša Źena Serafima.

GOLUPKOV: Da, da, Źiva je Źiva...

HLUDOV: Jesaule, uzmite pratnju, zastavu, ukrcajte se na »Svetitelja«, sad ću i ja doći.

GOLOVAN: Usuđujem se da vas izvestim...

HLUDOV: Svestan sam svega, ne bojte se, doći ću.

GOLOVAN: Razumem. (Nestane)

HLUDOV: Dakle, ona, znaći, plovi tamo, u Carigrad.

GOLUPKOV (zaslepljeno) Da, u Carigrad... Sve jedno vas neću napustiti. Eno svetlosti, to su svetlosti u luci, pogledajte. Povedite me u Carigrad.

HLUDOV: O, vraće, vraće, vraće...

GOLUPKOV: Hludove, krećemo što pre!

HLUDOV: Ućuti. (Mrmlja) Pa, eto, jednoga sam zadovoljio, sad na slobodi mogu da porazgovaram sa tobom. (U prostranstvo) Šta hoćeš? Da ostanem? Ne, ne odgovara. Bledi, odlazi, obavio se tminom i stao u daljini.

GOLUPKOV (tućžno) Hludove, bolestan si! Hludove, ti buncaš! Ostavi ga! Moramo da Źurimo! Pa »Svetitelj« će otići, zakasnićemo!

Mihail Bulgakov - Bekstvo

HLUDOV: Vraže... vraž... Neka Serafima... U Carigrad... Onda, da idemo, idemo! (Brzo iziđe. Golupkov iziđe za njim. Mrak. San se završava)
(Kraj drugog čina)

TREĆI ČIN

SAN PETI

»Janičar stoji!«

Čudna simfonija. Pevaju se turske melodije, a u njih se upliće na harmonici ruski »Rastanak«, krici uličnih prodavaca, buka tramvaja. I odjednom se pali Carigrad u predvečernjem suncu. Vidi se minaret koji dominira svime, krovovi kuća. Neobičnog oblika građevine, nešto nalik na ringišpil, nad kojim natpis na francuskom, engleskom i ruskom jeziku: »Stoj! Senzacija u Carigradu! Trke bubašvaba!!!«, »Ruska hazardna igra sa dozvolom policije«. »Sensation a Constantinopole! Courses des cafards«, »Races of cock-roach!« Građevina je ukrašena zastavama mnogih zemalja. Kasa sa natpisom: »Obično« i »Duplo«. Natpis nad kasom na francuskom i ruskom: »Početak u pet sati popodne«. »Commencement a 5 heures du soir«. Po strani restoran. Natpis. »Ruski delikates - vobla. Porcija 50 pijastera«. Iznad toga izrezana od šperploče i obojena bubašvaba u fraku, koja pruža kriglu piva s penom. Lakonski natpis. »Pivo«. Iznad građevine i pozadi nje živi u sparini svojim životom uska uličica, prolaze Turkinje pod feredžama, Turci sa crvenim fesovima, strani mornari u belom, ponekad prolaze i magarci s korpama. Tezga sa kokosovim orasima. Promiču Rusi u iscepanim uniformama. Čuje se zvonjava prodavaca limunade. Negde očajničkim glasom više neki dečko: »Pres di suar.« Kraj izlaza iz uličice nadole ka građevini stoji Čarnota u čerkeski bez epoleta, pripit, bez obzira na vrućinu i, natmuren, prodaje gumene đavole i nekakve figurice koje skakuću oko torbe, okačene oko vrata.

ČARNOTA: Ne lomi se, ne razbija se, lako se savija! Kupite crvenog komesara za rasonodu vašoj dečici! Madam! Madam! Ašte pur votr anfan!

TURKINJA: Bunun fia ti nadir? Kombjen?

ČARNOTA: Senkan piastr, madam, senkan!

TURKINJA: O, ioh, Bu pagali dir! (Prolazi)

ČARNOTA: Madam! Četrdeset! Karan! Ah, idi do vruga! Pa ti decu nikad nisi ni imala! Geen zi! Geen zi!... Idi u harem! Bože moj, kako je ovo odvratan grad! (Carigrad stenje nad Čarnotom. Negde pevaju tenore - prodavci limuna, viču sladunjava: »Ambulasi! Ambulasi!« Basovi pevaju. »Kajmaki! Kajmaki!« U kasi se pojavi lice. Čarnota prilazi kasi) Marija Konstantinovna, Marija Konstantinovna! LICE: Šta hoćete, Grigorije Lukijanoviču?

ČARNOTA: Vidite u čemu je stvar... Da li bih mogao danas na kredit da se kladim na »Janičara«?

LICE: Šta vam je, Grigorije Lukijanoviču, ne smemto.

ČARNOTA: Pa šta, nisam neka bitanga, ili farmazon carigradski, ili možda čovek koga ne loznajete? Čini mi se da biste mogli da verujete generalu koji

Mihail Bulgakov - Bekstvo

vodi svoju trgovinu pored trkališta?

LICE: To je tačno... Recite sami Arturu Arturoviču.

ČARNOTA: Arture Arturoviču!

ARTUR (pojavi se iznenada) U čemu je stvar? Kome sam potreban? A... Šta mogu?

ČARNOTA: Vidite, hteo sam da vas zamolim...

ARTUR: Ne! (Nestane)

ČARNOTA: Kakva je ovo svinjarija! Gde si nestao pre nego što sam i reč izgovorio!

ARTUR (pojavi se) Pa znam šta ćete reći!

ČARNOTA: Interesantno - a šta to?

ARTUR: Mnogo je interesantnije ono što ću vam ja reći.

ČARNOTA: Interesantno - a šta?

ARTUR: Veresija - nikome! (Nestane)

ČARNOTA: Stoka! (U restoranu se pojavljuju dva francuska mornara, viču. »Un bock, un bock!« Kelner im daje pivo)

LICE: Na vama mili stenica, Grigorije Lukijanoviču, skinite je.

ČARNOTA: Neka je đavo nosi, nemam nameru da je skidam, potpuno je nekorisno. Neka puzi, ne smeta mi. Ah, kakav grad!... Kakve sve gradove nisam video, ali ovakav... Da, video sam mnoge gradove, divne gradove, svetske!

LICE: Kakve ste to gradove videli, Grigorije Lukijanoviču?

ČARNOTA: Gospode! A Harkov? A Rostov? A Kijev? Eh, Kijev - grad, lepota, Marija Konstantinovna! Kako samo lavra blešti u brdima, a Dnjepar, Dnjepar! Kakav vazduh, neopisiva svetlost! Trava, miriše na seno, doline, strmine! I sećam se kakva je slavna bitka bila kod Kijeva, prava bitka! Bilo je toplo, sunce, toplo, ali nije bila vrućina, Marija Konstantinovna. I vašiju je 'bilo, razume se... Vaš - to je insekt!

LICE: Fuj, kakvs gadosti vi govorite, Grigorije Lukijanoviču!

ČARNOTA: Zašto gadosti? Treba praviti razliku među insektima. Vaš je - životinja ratna, vojna, a stenica je - parazit. Vaš se kreće eskadronima, konjičkim strojem, i kad nagrne kao lavina, e tada će, znači, biti ogromne bitke! (Tuguje) Arture!

ARTUR (promoli se u fraku) Zašto tako vičete?

ČARNOTA: Gledam te i divim ti se, Arture! Evo, već si i u fraku. Nisi čovek, već igra prirode - car bubašvaba! Imaš sreće! Uostalom, vaša nacija uopšte ima sreće!

ARTUR: Ako ponovo počnete ovde da propovedate antisemitizam, prekinuću razgovor s vama.

ČARNOTA: A kakve to veze ima s tobom? Pa sam kažeš da si Mađar.

ARTUR: Tim pre.

ČARNOTA: Pa ja to i kažem: imate sreće vi Mađari! Evo šta, Arture Arturoviču: hoću da likvidiram svoju trgovinu. (Pokazuje sanduče)

ARTUR: Pedeset.

ČARNOTA: Čega?

ARTUR: Pijastri.

Mihail Bulgakov - Bekstvo

ČARNOTA: Podsmevaš mi se! Pa ja svaki komad prodajem po pedeset!

ARTUR: Nastavi onda!

ČARNOTA: Vi, znači, i dalje imate nameru krv da pijete?

ARTUR: Ja vam se ne namećem.

ČARNOTA: Srećan ste vi čovek, Arture Arturoviču, što mi niste pali šaka u Severnoj Tavriji!

ARTUR: Ali ovde, hvala, neka ti je bože, nije Severna Tavrija!

ČARNOTA: Uzmi čaše. Srebrne su.

ARTUR: Čaše zajedno sa sandukom - dve lire i pedeset.

ČARNOTA: Na, nosi! (Daje sanduče i čaše Arturu)

ARTUR: Izvolite. (Daje novac Čarnoti. U karusel ulaze trojica s kapama s nojevim perjem, sa harmonikama, u majicama. Artur se izgubi, ponovo se pojavi, više) Pet sati je! Počinjemo! Izvolite, gospodo! (Nad vrteškom se uzdiže ruska trobojka. Unutra harmonike počinju da sviraju veseli marš. Čarnota kreće ka kasi)

ČARNOTA: Dajte, Marija Konstantinovna, za dve lire i pedeset na »Janičara«! (Ka kasi juri publika. Uleće grupa italijanskih ratnih mornara, iza njih engleski mornari, sa njima Prostitutkalepotica. Dolaze varalice raznih tipova, promakao je Crnac. Marš grmi. U restoranu leti Lakej, raznosi pivo, Artur u fraku i s cilindrom, penje se na vrtešku. Marš zamukne)

ARTUR: Mesje, dam! Trke počinju! Neviđena nigde u svetu ruska igra sa dvora! Trke bubašvaba! Kurs de kafar! Corso del pijatelo! Rejs of kokročs. Obožavana zabava bivše carice u Carskom selu! Lamizeman prefere de la defant emperatrix ris a Carsko Selo. (Pojave se dva policajca - italijanski i turski) Prva trka! Učestvuju: broj jedan - »Crni Biser«! Broj dva - favorit »Janičar«!

ITALIJANI MORNARI (apludiraju, viču) Evviva!

ENGLEZI MORNARI (zvižde, viču) Away! Away! (Uleće oznojena, uzbuđena figura u polucilindru i sa intendantskim elopetama)

FIGURA: Zakasnio sam? Jesu li počeli? (Glas: »Uspećeš!«)

ARTUR: Treći - »Baba Jaga!« Četvrti - »Ne cmizdri, dete!« Siva na tufnice bubašvaba! (Povici - »Ura! Ne cmizdri dete«! »It is swindle! It is swindle!«)

Šesti - »Mangup« Sedmi - »Dugme«! (Povici - E trap!) I bag your pardon!

Nikakve podvale! Bubašvabe trče na otvorenom prostoru, sa jahačima od papira! Bubašvabe žive u zapečaćenom sanduku pod prismotrom profesora entomologije Kazanskog imperatorskog univerziteta, koji je jedva uspeo da se spase od ruku boljševika! Ali da počnemo! (Nestane. Gomila igrača uleće unutra. Dečaci su se pojavili na kamenoj ogradi. Unutra buka, a onda mrtva tišina. Posle harmonike počnu da sviraju »Svetli mesec«, u muzici se čuju nožice bubašvaba. Hazardni glas: »Počelo je!« Dečak Grk, nalik na đavola, igra na ogradi, više. »Počeli su, počeli!« Povik iznutra. »Janičar stoji!« Buka)

ČARNOTA (kod kase) Kako to - stoji! To je nemoguće! (Glas iznutra. »Ne cmizdri, dete!« Drugi glas: »Hajde, hajde, hajde!«) Ubiti ga je malo, tog Artura! (Lice se uznemireno pojavljuje iz kase. Policajci pokazuju uznemirenost, bacaju poglede unutra)

FIGURA (istrčavši iz građevine) Prevara! Artur je pivom napio »Janičara«! (Artur izleće napolje. Obp peša na fraku su mu otrgnuta, cilindar zgnječen,

Mihail Bulgakov - Bekstvo

okovratnika nema. Lice mu okrvavljeno. Iza njega juri gomila igrača)
ARTUR (više očajnički) Marija Konstantinovna, zovite policiju! (Lice nestaje. Policajci zvižde)

ITALIJANI MORNARI (viču) Ladro! Scroccone! Trufatore!

PROSTITUTKA LEPOTICA: Udri, Artura, Đani! (Arturu) Ingannatore!

ENGLEZI MORNARI: Hip, hip, hurrah! Long live »Queen«!

PROSTITUTKA LEPOTICA: Braćo! Frateli! Neko je potkupio Artura da »Dugme« pobjedi! Favorit tresse nožicama, pijan je ko zemlja! Kako je to moguće da »Janičar« stoji na mestu?!

ARTUR (očajnički) Pa gde ste videli pijanu bubašvabu? Že vu demand en pe, u es-ke vu zave vi en kafar sul? Polis! Polis! O skur... Policija! U pomoć!

PROSTITUTKA LEPOTICA: Mansonž! Laž! Cela publika je igrala na Janičara! Udri ga, varalicu!

ITALIJAN MORNAR (hvata Artura za vrat, više) A marmalia!

ITALIJANI (viču) Canalia!

ARTUR (mračno) Ubijaju...

ENGLEZ (Italijanu) Stop! Keep back! (Hvata Italijana)

FIGURA: Lupi ga po uvetu!

PROSTITUTKA LEPOTICA (Englezu) Ah, pa vi hoćete da ga branite? (Englez udari Italijana, ovaj padne)

PROSTITUTKA LEPOTICA: A soccorso, fratelli! U pomoć braćo! Uprite, braćo, Engleza! Italijani, u pomoć! (Englezi se tuku sa Italijanima. Italijani vade noževe. Kada vidi noževe, publika beži na sve strane. Dečak Grk, igrajući na zidu, više. »Engleze seckaju!« Iz uličice, zviždeći, gomila italijanskih i turskih policajaca sa revolverima. Čarpota se kraj kase hvata za glavu. San se odjednom razbije. Mrak. Nastupa tišina i teče novi san)

SAN ŠESTI

... Rastanak, eh, rastanak!

Pojavi se dvorište sa kiparisima, dvospratna kuća sa galerijom. Česma kraj kamenog zida, tiho dobuju kapi vode. Kamena klupa kraj kapije. Iznad kuće kriva pusta uličica. Sunce se spušta na balustradu minareta. Prve večernje senke. Tišina.

ČARNOTA (ulazi u dvorište) Vražje »Dugme«! Uostalom, stvar nije u »Dugmetu«, već u tome što sam nepovratno propao!... Poješće me, poješće. Da pobegnem, šta ću? A kuda, da vas upitam, Grigorije Lukijanoviču, kuda ćete to pobeći? Ovo vam nije Tavrija, nema bežanja. (Vrata na galeriji se otvaraju i izlazi Ljuska. Neuredno obučena. Ljuska je gladna, od toga joj se oči cakle, a lice joj lepo nezemaljskom, ali prolaznom lepotom)

LJUSKA: A, čast mi je da vas pozdravim vaše irevashodstvo! Bonžur, madam Barabančikova!

ČARNOTA: Zdravo, Ljusenka!

LJUSKA: Zašto ste tako rano došli? Na vašem mestu bih se vucarala do pozne

Mihail Bulgakov - Bekstvo

noći. Tim pre što je kod kuće jako dosadno - ni hrane ni novca. Ali srećne vesti su napisane na vašem izražajnom licu, i sanduka nema. Čini mi se da počinjem da shvatam u čemu je stvar. Dajte novaca, Serafima i ja nismo od juče ništa jele. Budite dobri.

ČARNOTA: A gde je Serafima?

LJUSKA: Nije važno. Pere veš. Daj novac.

ČARNOTA: Desila se katastrofa, Ljusenka.

LJUSKA: Ma nemoj? Gde su čaše?

ČARNOTA: Hteo sam da sve prodam, Ljusja, i vidiš li, stavio sam ih na sanduk, a za trenutak sam skinuo sanduk na Granbazaru, i...

LJUSKA: Ukrali?

ČARNOTA: Aha...

LJUSKA: Razume se, čovek sa crnom bradom je ukrao, zar ne?

ČARNOTA (slabim glasom) Kakve veze ima čovek sa crnom bradom?

LJUSKA: Uvek on na Granbazaru krade od nitkova. Na časnu reč ukrali?

(Čarnota klima glavom) Znaš šta si ti, Griša?

ČARNOTA: Šta?

LJUSKA: Poslednji podlac!

ČARNOTA: Kako samo smeš? (Serafima ulazi s kofom, zaustavlja se. Oni je ne zapažaju)

LJUSKA: Smem, zato što je sanduk bio kupljen za moj novac!

ČARNOTA: Ti si moja žena i novac nam je zajedički!

LJUSKA: Muž ga ima od prodaje đavolima a žena od prodaje sasvim drugih stvari!

ČARNOTA: Šta si to rekla?

LJUSKA: Ma šta se praviš budala? Jesam li prošle nedelje sa onim Francuzom putovala psalme da pevam, a? Da li me je neko pitao odakle mi pet lira? I s tih pet lira smo nedelju dana živeli, i ti, i ja, i Serafima! Ali, to još nije sve! Sanduk sa čašama nije ostao na Granbazaru, već na trkama bubašvaba! Pa, da izvučemo zaključak. Neustrašiva junačina general Čarnota je uništio kontraobaveštajnu službu, bio je prinuđen da armiju napusti, a sada živi kao prosjak u Carigradu, a sa njim i ja!

ČARNOTA: Zar mi prebacuješ što sam ženu od pogibije spasao? Zbog Serafime, zbog Simke mi prebacuješ?

LJUSKA: Ne! Ali njoj, Simki, mogu da prebacim, mogu! (Ujeda) Neka živi neporočna Serafima, uzdišući za Golupkovim koji je bez traga nestao, neka živi i blistavi general na račun raspusne Ljuske.

SERAFIMA: Ljusja!

LJUSKA: Nekako ti i ne priliči da prisluškuješ, Serafima Vladimirovna!

SERAFIMA: Nisam ni mislila da prislušujem, time se ne bavim. Čula sam slučajno, i dobro je što sam čula. Zašto mi ranije ništa nisi rekla o onih pet lira?

LJUSKA: Što se praviš luda, Serafima, jesi li ćorava, a?

SERAFIMA: Kunem ti se, ništa nisam znala. Mislila sam da je on doneo pet lira. Ali ne uznemiravaj se, Ljusja, odradiću ih ja.

LJUSKA: Molim te, bez žrtava!

Mihail Bulgakov - Bekstvo

SERAFIMA: Ne ljuti se, nećemo da se svađamo. Da razjasnimo situaciju,

LJUSKA: Nema šta da se razjašnjava. Sutra će nas Grci najuriti iz stana, nemamo šta da žderemo, sve je prodato. (Ponovo pada u vatru) Ne, ne mogu da se smirim! On me je doveo do usijanja! (Čarnoti) Odgovaraj, crokockao si? ČARNOTA: Prokockao sam.

LJUSKA: Ah, ti!

ČARNOTA: Shvati me! Ne mogu da trgujem đavolima! Ja sam se borio!

SERAFIMA: Ljusja, okani ga se, ostavi ga... Hajde, ostavi! Dve lire više ili manje, zar bi nam one pomogle? (Ćutanje) A odista, nekakva zla sudbina nas pritiska!

LJUSKA: Lirika!

ČARNOTA (iznenada, Ljuski) Bila si sa Francuzom?

LJUSKA: Idi bestraga!

SERAFIMA: Tiše, tiše! Prestanite da se svađate, sad ću doneti večeru!

LJUSKA: Ostavi se, Simka, ne petljaj se u stvari koje te se ne tiču. Ne ljuti se zbog onog što sam rekla. Svejedno ću poći tim putem. Neću da gladujem, ja princina nemam!

SERAFIMA: Ni ja neću da gladujem, a na tući račun takođe neću da se hranim. A znati da ti ideš, zarađuješ, i sedeti ovde - to je takva podlost, takva podlost! Trebalo je sve da mi kažeš! Zajedno smo upali u blato - zajedno ćemo i da se izvlačimo!

LJUSKA: Čarnota će prodati revolver.

ČARNOTA: Ljusenka, pantalone ću prodati, sve ću prodati, samo ne revolver! Bez revolvera ie mogu da živim!

LJUSKA: Kad ti glavu zamenjuje. E, pa hrani se onda na račun žena!

ČARNOTA: Ne izazivaj me!

LJUSKA: Samo me dirni prstom, noću ću te otrovati!

SERAFIMA: Prestanite! Zašto se stalno gložite? Kažem vam - biće večera! To je sve zbog gladi!

LJUSKA: Šta to smeráš, budalice?

SERAFIMA: Uopšte nisam budalica, ali sam zbilja bila budala! Pa zar nije svejedno šta čovek prodaje. Sve su to same gluposti! (Odlazi na galeriju, posle se vraća sa šeširo. Odlazeći) Samo me čekajte bez svađe... (Harmonika negde počinje da svira »Rastanak«)

LJUSKA: Sima! Sima!

ČARNOTA: Sima! (Ćutanje)

LJUSKA: O, odvratna varoši! O, stenice! O, Bosfore! A, ti...

ČARNOTA: Umukni.

LJUSKA: Mrzim i sebe, i tebe, i sve Ruse! Đavolji izrodi! (Odlazi na galeriju)

ČARNOTA (sam) U Pariz ili u Berlin, kuda da krenem? U Madrid, možda?

Španski grad... Nisam tamo bio. Ali, mogao bih da se kladim da je obična jazbina. (Seda ćutečki, traži nešto ispod kiparisa, izvlači opušak) Prokleti Grci, cicije, dokraja puše, kučkini sinovi! Ne, ne slažem se s njom, naši Rusi su ipak bolji, mnogo bolji. (Pali opušak i odlazi na galeriju. U dvorište uđe Golupkov, u engleskom trenčkotu, sa uvijačima i turskim fesom. Nosi vergl. Stavlja ga na zemlju i ločinje da svira »Rastanak«, posle marš. Čarnota viče sa galerije)

Mihail Bulgakov - Bekstvo

Hoćeš li prestati, turska njuško, srce da mi. kidaš?

GOLUPKOV: Šta? Gri... Grigorije Lukjanovič? Govorio sam da ću vas pronaći! I našao sam vas!

ČARNOTA: Ko si sad ti? Ti si, docente?

GOLUPKOV (sedne kraj česme, uzbuđeno) Našao sam...

ČARNOTA (juri ka njemu) Mene si našao, našao... A ja mislio da si Turčin.

Zdravo da si mi! (Ljubi Golupkova) Na šta to ličiš? Ej, ostario si! Mislili smo da si ostao kod boljševika. Gde si se izgubio pola godine?

GOLUPKOV: Prvo sam se movao u logoru, posle sam se od tifusa razboleo, u bolnici ležao dva meseca, a sad eto lutam po Carigradu. Hludov me prihvatio.

Njega su, znaš, ražalovali, najurili iz armije!

ČARNOTA: Čuo sam. I ja sam sad, brate, običan civil. Svega smo se nagledali ovde... Ali s verglom još niko nije bio.

GOLUPKOV: S verglom mi je vrlo zgodno. Po dvorištima idem i tako tražim.

Kaži odmah, je li umrla? Govori, ne boj se. Na sve sam se već navikao.

ČARNOTA: A, Serafima! Zašto umrla! Oporavila se, živa je, živa je ta!

GOLUPKOV: Našao je! (Grli Čarnotu)

ČARNOTA: Razume se da je živa. Ali moram priznati da se nalazimo u teškoj situaciji, docente moj! Sve js propalo! Do balčaka smo stigli, Serjoža!

GOLUPKOV: A gde je ona, gde je Serafima?

ČARNOTA: Tu je. Doći će. Otišla na bulevar da lovi muškarce.

GOLUPKOV: Šta?!

ČARNOTA: Što si se unezverio? Crkavamo od gladi. Nemamo ni prebijene pare.

GOLUPKOV: Kako to - otišla na bulevar! Lažeš!

ČARNOTA: Zašto bih lagao? Nisam danas pola dana uopšte pušio. Nešto me vuče u Madrid... Noćas sam Madrid sanjao... (Začuju se glasovi. U dvorište ulazi Serafima, za njom Grk Donžuan, natovaren paketićima i s flašama u rukama)

SERAFIMA: O, ne, ne, to će biti zaista zgodno, posedećemo, popričati... Istina, mi živimo u ćumezu...

GRK-DONŽUAN (s jakim akcentom) Jako mi je, jako milo! Bojim se da vam ne smetam, madam.

SERAFIMA: Dozvolite, upoznaću vas... (Čarnota joj okreće leđa) Šta je to, Grigorije Lukjanoviču, to je nezgodno!

GRK-DONŽUAN: Jako mi je, jako prijatno!

SERAFIMA (poznavši Golupkova) Bože moj! (Golupkov, teško se mršteći, ustaje sa česme, prilazi Grku, udara ga po uvetu. Grk ispušta paketiće, zapanjen. U prozorima se pojavljuju uznemirena grčka i jermenska lica. Ljuska izlazi na galeriju)

GRK-DONŽUAN: Šta je to? To je šta?...

SERAFIMA: Bože moj!... Sramota, sramota...

ČARNOTA: Gospodine Grk!

GRK-DONŽUAN: A, to sam ja u mišolovku upao, jazbina! (Tužan je)

SERAFIMA: Izvinite, mesje, izvinite, tako vam boga! To je užas, to je nesporazum!...

Mihail Bulgakov - Bekstvo

ČARNOTA (dohvati revolver, okreće se prozorima) Da se gubite ovoga časa!
(Glave nestaju, prozori se zatvaraju)

GRK-DONŽUAN (tužno) O, bože moj...

GOLUPKOV (kreće k njemu) Vi...

GRK-DONŽUAN (izvlači novčanik i sat) Evo ti pare i evo ti sat, hrabri čoveče!
Život mi je draži, imam porodicu, radnju, dečicu... ništa neću reći policiji... živi,
dobri čoveče, slavi boga svemogućeg.

GOLUPKOV: Marš odavde!

GRK-DONŽUAN: Ah, Stamble, kakav si postao!...

GOLUPKOV: Pokupi pakete! (Grk-Donžuan je hteo da podigne pakete, ali je pogledao lice Golupkova i nagao u bekstvo)

LJUSKA: Gospodin Golupkov? A nema ni jedan sat kako smo vas spominjali!
Mislili smo da ste tamo, u Rusiji. Ali vaš dolazak ovde bio je zaista blistav!

GOLUPKOV: A vi, Serafima Vladimirovna, šta to vi radite? Ja sam i plovio, i bežao, bio u bolnici, vidite, glava mi je bila obrijana... Bežao sam, jurio samo za tobom! A ti, šta ti ovde radiš?

SERAFIMA: Ko vam je dao pravo da me prekorevate?

GOLUPKOV: Volim te, jurio sam za tobom, da bih ti to rekao!

SERAFIMA: Okanite me se! Više ništa neću da čujem! Sve mi je ovo dojadilo!
Zašto ste se opet pojavili preda mnom? Svi smo mi bednici! Neću s vama!...

Hoću da propadam sama! Bože moj, kakav sram! Kakav sram! Zbogom!

GOLUPKOV: Ne odlazite, molim vas!

SERAFIMA: Ni po koju cenu se neću vratiti! (Ode)

GOLUPKOV: A, tako! (Istrže iznenada bodež od Čarnote i pojuri za Serafimom)

ČARNOTA (uhvativši ga, otima mu bodež) Šta je, jssi li poludeo? Hoćeš u zatvor?

GOLUPKOV: Pusti! Ipak ću je pronaći, sačuvaću je! Dobro! (Sedne na kraj česme)

LJUSKA: E, to je bila predstava, prava predstava! Grci su poraženi. Ali, dosta.
Čarnota, otvaraj pakete, gladna sam.

ČARNOTA: Ne, neću da otvorim.

LJUSKA: A, tako znači! E, mom strpljenju je došao kraj! Ispila sam svoju carigradsku čašu, dosta je! (Uzme sa galerije šešir, nekakav zavežljaj, polazi)
Grigorije Lukjanoviču, žslim vam sve najbolje. Naš zajednički život js završen.
Ljuska ima poznanstva u orijentekspresu, i Ljuska je bila budala što je ovde sedela pola godine! Zbogom!

ČARNOTA: Kuda ćeš sad?

LJUSKA: U Pariz! U Pariz! Zbogom! (Nestane u uličici. Čarnota i Golupkov sede na ivici česme i ćute, Dečak Turčin vodi nekoga, zove ga, govori mu: »Ovde, ovde«! Iza dečka ide Hludov u civilu. Ostarėjo je i osedeo)

ČARNOTA: Evo i Romana. I on se pojavio. Šta gledaš, što čaša nema? Ja sam, kao i ti, slobodan čovek.

HLUDOV: Da, vidim već. Zdravo da si, Grigorije Lukjanoviču. Da, tako i idemo istim stazama, jedan za drugim. (Pokazujući Golupkova) Ranije sam ja njega lećio, a sad je on sebi uvrteo u glavu da mene izleći. A u međuvremenu svira na verglu. (Golupkovu) Je li i ovde bilo bez rezultata.

Mihail Bulgakov - Bekstvo

GOLUPKOV: Ne, našao sam. Samo me sad ništa ne pitaj. Ništa ne pitaj.

HLUDOV: Ništa te i ne pitam. To je tvoja stvar. Meni je važno samo jedno - jesi li našao?

GOLUPKOV: Hludove! Zamoliću te samo jedno, a ti samo to možeš da uradiš. Sustigni je, otišla je od mene, zadrži je, sačuvaj, da ne ode na trotoar.

HLUDOV: A zašto to sam ne možeš da učiniš?

GOLUPKOV: Ovde, na česmi, doneo sam čvrstu odluku da odem u Pariz. Naći ću Korzuhina, on je bogat čovek, on je obavezan da joj pomogne, on ju je uništio.

HLUDOV: Kako ćeš poći? Ko će te pustiti u Francusku?

GOLUPKOV: Ilegalno ću otići. Danas sam svirao u luci na verglu, kapetan se sažalio na mene, kaže ja ću vas tajno u Marselj prebaciti.

HLUDOV: Pa šta? Hoću li dugo da je čuvam?

GOLUPKOV: Ubrzo ću ss vratiti, i dajem ti reč da te više nikad ni za šta neću moliti.

HLUDOV: Skupo me je stajala ona stanica. (Okreće se) Ne, ne.

ČARNOTA (šapatom) Dobar je to stražar!

GOLUPKOV (šapatom) Ne gledaj ga, on se bori sa onim.

HLUDOV: A kuda je sad otišla?

ČARNOTA: To nije teško pogoditi. Otišla je da od Grka traži oprostjenje, na Šišle, u komisiju radnju. Znam ga ja.

HLUDOV: Pa, dobro.

GOLUPKOV: Samo da ne ode u uličarke!

HLUDOV: Kod mene? Kod mene se to neće desiti. Nije tek onako govorio jedan stražar - kraj mene nije lako proći. Ali, uostalom, nećemo se sad prisećati...

Neka nam Bog pomogne!... (Golupkovu) Novaca nemaš?

GOLUPKOV: Ne trsba mi novac!

HLUDOV: Ne budali. Evo ti dve lire, sad više nemam. (Skida medaljon sa sata) Uzmi i medaljon, u krajnjem slučaju možeš ga prodati. (Ode. Večernje senke. Sa minareta dopire slatki glas mujezina »La illah illa illah...«)

GOLUPKOV: Evo, i noć se spušta... Užasna varoš! Nspodnošljiva varoš!

Zagušljiva varoš! Da, a zašto ja ovde sedim! Vreme je! Noćas ću krenuti.

ČARNOTA: Ja ću krenuti s tobom. Nikakav novac nećemo dobiti, ja se i ne nadam da ćemo ga dobiti, ali sve u svemu nekud treba putovati. Kažem, mislio sam u Madrid, ali Pariz, to je ipak pristojnije. Idemo. Ala će se Grcidomaćini začuditi i obradovati!

GOLUPKOV (pođe) Nikad da osveži - ni danju ni noću!

ČARNOTA (odlazi s njim) U Pariz - znači u Pariz!

(DečakTurčin prilazi verglu, počinje da okreće ručku. Vergl svira marš. Glas mujezina leti sa minareta. Senke. Negde se već pale svetlosti. Na nebu bleedi zlatasti rog. San se završava)

(Kraj trećeg čina)

ČETVRTI ČIN

SAN SEDMI

... Tri karte, tri karte, tri karte.

Jesenji zalazak sunca u Parizu. Kabinet gospodina Korzuhina u sopstvenoj vili. Kabinet je veoma raskošno uređen. Između ostalog, tu je i sef. Pored pisaćeg stola stočić za igranje karata. Na njemu pripremljene karte i dve nezapaljene sveće.

KORZUHIN: Antoan! (Uđe lakej Antoan, u zelenoj odori nalik po svemu na Francuza) Monsier Marchand m'avait averti qu'il ne viendra pas aujourd'hui. Ne remuez pas la table. Jerme serviral plus tard. (Ćutanje) Repondez-donc quelque chose! Pa vi, izgleda, ništa niste razumeli?

ANTOAN: Upravo tako, Paramone Iljiču, ništa.

KORZUHIN: Kako se na francuskom kaže upravo tako?

ANTOAN: Ne znam, Paramone Iljiču.

KORZUHIN: Antoane, vi ste obična ruska lenština. Zapamtite: čovek, koji živi u Parizu mora da zna da se ruski jezik može upotrebiti samo za to da se grdi rečima koje nisu za štampu, ili, što je još gore, da se uzvikuju nekakve rušilačke parole. Ali ni jedno ni drugo u Parizu ne ide. Učite, Antoane, to je jadno. Que faites vous a ce moment? Šta radite ovog trenutka?

ANTOAN: Že... noževe čistim, Paramone Iljiču.

KORZUHIN: Kako se kaže - noževi, Antoane?

ANTOAN: Le kuto, Paramone Iljiču.

KORZUHIN: Tačno. Učite, Antoane. (Zvono. Korzuhin otkopčava pižamu, kaže izlazeći) Primite. Možda će neki partner naići. Je suis a la maison. (Izlazi. Antoan iziđe i vraća se sa Golupkovim. Ovaj je u mornarskim crnim pantaloima, sivom, iskrzanom kaputu, u rukama mu kapa)

GOLUPKOV: Je voudras parler a monsieur Korzuhin.

ANTOAN: Molim vas vašu vizitkartu, votr kart.

GOLUPKOV: Kako? Vi ste Rus? A ja sam mislio da ste Francuz. Drago mi je!

ANTOAN: Baš tako, ja sam Rus. Ja sam Griščenko. (Golupkov steže ruku Antoanu)

GOLUPKOV: Stvar je u ovom - vizitkartu nemam. Jednostavno mu recite da je došao Golupkov iz Carigrada.

ANTOAN: Razumem. (Nestane)

KORZUHIN (izlazi već u sakou, mrmlja) Ko je taj Golupkov? Golupkov... Čime mogu da budem od koristi?

GOLUPKOV: Vi me, očigledno, ne možete prepoznati? Sreli smo se pre godinu dana one užasne noći na stanici na Krimu, kada su uhvatili vašu suprugu. Ona je sada u Carigradu na ivici provalije.

KORZUHIN: Na ivici čega? Izvinite, ali ja, prvo, nemam nikakvu suprugu, a kao drugo, nešto se ne sećam nikakve stanice.

GOLUPKOV: Kako to? Noć... još je bio užasan mraz, da li se sećate mraza za vreme zauzimanja Krima?

KORZUHIN: Na žalost, ne sećam se nikakvog mraza. Pogrešili ste.

GOLUPKOV: Ali, vi ste - Paramon Iljič Korzuhin, bili ste na Krimu, poznao sam

Mihail Bulgakov - Bekstvo

vas!

KORZUHIN: Stvarno, izvesno vreme sam živeo na Krimu, upravo onda kad su tamo larmali oni sumanutu generalu. Ali, vidite li, ja sam upravo tada otputovao, nikakve veze sa Rusijom nemam i ne želim ni da imam. Primio sam francusko državljanstvo, oženjen nisam bio, i moram vam reći da već treći mesec kod mene u kući živi, kao moj lični sekretar, ruska emigrantkinja, koja je takođe primila francusko državljanstvo i prezime Frežol. To predivno stvorenje je do te mere dirnulo moje srce, kažem vam u poverenju, da ću se uskoro oženiti njome, tako da su mi bilo kakvi razgovori o ženi koju sam kao imao, vrlo neprijatni.

GOLUPKOV: Frežol... Znači, vi se odričete živog čoveka! Ali, ona je putovala k vama! Sećate li se, uhapsili su je. Sećate li se, mraz, prozori, fenjer - plavičasti mesec?

KORZUHIN: Pa da, plavi mesec, mraz... Kontraobaveštajna služba je već nekoliko puta pokušavala da me uceni uz pomoć legende o nekakvoj mojoj supruzikomunistkinji. Meni je ovaj razgovor vrlo neprijatan, gospodine Golupkov, ponavljam vam to.

GOLUPKOV: Eh, eh, eh! Kao da sanjam sopstveni život!

KORZUHIN: Nema sumnje u to.

GOLUPKOV: Shvatio sam vas. Ona vam smeta, i neka vam bude. Neka vam ona i nije supruga. Tako je čak i bolje. Volim je, shvatite to! I učiniću sve da je izvučem iz bede! Ali vas molim da joj pomognete bar privremeno. Vi ste veoma bogat čovek, svi znaju da se sav vaš kapital nalazi u inostranstvu. Pozajmite mi hiljadu dolara i, čim stanem na svoje noge, odmah ću vam ih pošteno vratiti. Odradiću ih! To mi je cilj života.

KORZUHIN: Izvinite, mesje Golupkov, upravo sam i pretpostavljao da će razgovor o mojoj tobožnjoj supruzi dovesti do dolara. Hiljadu! Nisam se prevario?

GOLUPKOV: Hiljadu. Kunsm vam se da ću vam ih vratiti!

KORZUHIN: Ah, mladi čoveče! Pre nego što počnemo da govorimo o hiljadu dolara, reći ću vam šta je to jedan dolar. (Počinje baladu o dolaru i nadahnjuje se) Dolar! Veliki, svemoćni duh! On je svuda prisutan! Pogledajte onamo! Eno tamo, daleko, na krovu, gori zlatan zrak, a pored njega, visoko u vazduhu, savijena crna mačka - himera! On je i tamo! Himera ga čuva! (Pokazuje tajanstveno na pod) Nejasan osećaj, nije ni šum ni zvuk, već kao disanje nabrekle zemlje: tamo kao strels jure železničke kompozicije, u njima je dolar. Sad zatvorite oči i zamislite - mrak, u kome se talasi kreću kao planine. Magla i voda - okean! Strašan je, može da proguta. Ali po okeanu, uz huku kotlova, dižući u vazduh milione tona vode, kreće se čudovište! Ide, dahće, nosi na sebi vatre! Ono probija vodu, teško mu je, ali u paklenim vatrama, tamo gde su goli ložači, ono nosi svoje zlatno čedo, svoje božansko srce - dolar! I najednom je nemirno na svetu! (Negde u daljini su se začuli zvuci vojne muzike koja dolazi) I evo, već idu! Idu! Hiljade ih je, a onda milioni! Glave su im zalivene u čelične šlemove! Koračaju! A zatim jure! Posle se uz urlik grudima bacaju na bodljikavu žicu! Zašto su se bacili? Zato što su negde uvredili božanski dolar! Ali u svetu je tiho, i svuda, sa svih strana likujuć, sviraju gromoglasno trube!

Mihail Bulgakov - Bekstvo

Osveta je izvršena. Oni urlaju u čast dolara! (Smiruje se. Muzika se udaljava)
Dakle, gospodine Golupkove, nadam se da ćete i sami uvideti da nepoznatom mladom čoveku ne mogu da dam čitavih hiljadu dolara?

GOLUPKOV: Da, uviđam. Ali bih hteo da vam kažem na oproštaju, gospodine Korzuhine, da ste vi najbezdušniji, najstrašniji čovek koga sam ikad video. I zato će vam biti plaćeno odmazdom, ona će doći! Drugačije ne može ni da bude! Zbogom! (Hoće da krene. Zvono. Ulazi Antoan)

ANTOAN: Ženeral Čarnota.

KORZUHIN: Hm... Ruski dan. Pa, pozovi ga da uče, pozovi. (Antoan iziđe. Ulazi Čarnota. U čerkeski, ali bez srebrnog pojasa i bodeža i u gaćama boje limuna. Izraz lica pokazuje da Čarnota nema šta da izgubi. Bezobrazan je)

ČARNOTA: Zdravo da si, Paramoša!

KORZUHIN: Izvinite, ali nisam imao čast...

ČARNOTA: Eto ti na! Pa šta ti je, Paramone, šta to buncaš? A Sevastopolj?

KORZUHIN: A, da... da. Drago mi je. Izvinite, a zar smo mi pili bruderšaft?

ČARNOTA: Đavo će ga znati, ne sećam se... Pa kad smo se sretali, onda smo ga sigurno i pili.

KORZUHIN: Izvini, molim te... Čini mi se da ste u gaćama?

ČARNOTA: A šta te to čudi? Ja nisam žena kojoj takva odeća ne pristaje.

KORZUHIN: Vi... Ti si, generale, tako i po Parizu išli, po ulicama?

ČARNOTA: Ne, po ulici sam išao u pantalonama, kod tebe u predsoblju, sam ih skinuo. Kakvo glupo pitanje!

KORZUHIN: Pardon, pardon!

ČARNOTA (tiho, Golupkovu) Je li dao?

GOLUPKOV: Nije. Odlazim. Idemo odavde.

ČARNOTA: Kako ćemo sad otići? (Korzuhinu) Šta je to s tobom, Paramone? Tvoji sunarodnici, koji su se za tebe borili protiv boljševika, pred tobom su, a ti im odbijaš odista neznatnu sumu. Da li ti je jasno da u Carigradu Serafima gladije?

GOLUPKOV: Molim te da ućutiš. Hajdemo, Grigorije!

ČARNOTA: Znaš, Paramone, grešan sam ja čovek, ali bih se namerno u boljševike upisao, samo da bih tebe mogao da streljam. Streljao bih te i odmah bih se ispisao. Čekaj, šta će te karte kod tebe? Zar se kartaš?

KORZUHIN: Ne vidim ništa čudno u tome. Kartam se i vrlo volim da se kartam.

ČARNOTA: Kartaš se! A šta igraš?

KORZUHIN: Zamisli, ajnc, i to jako volim.

ČARNOTA: Da odigramo partiju?

KORZUHIN: Sa zadovoljstvom, ali, vidite, ja volim da igram samo u novac.

GOLUPKOV: Prestani da se ponižavaš, Grigorije! Hajdemo!

ČARNOTA: Nikakvog ponižavanja u tome nema. (Šapatom) Zar ti nisam već govorio! U krajnjem slučaju? A dalje od ovoga se ne može ići! Daj mi medaljon Hludova!

GOLUPKOV: Evo ti, izvoli, meni je sad svejedno. I odlazim.

ČARNOTA: Ne, izaći ćemo odavde zajedno. Sa takvom fizionomijom te neću pustiti napolje. Još ćeš i u Senu da se baciš. (Pružna medaljon Korzuhinu)

Mihail Bulgakov - Bekstvo

Koliko?

KORZUHIN: Hm... pristojna stvar... Pa, deset dolara.

ČARNOTA: Paramone, šta ti je! Ta stvar vredi mnogo više, ali se ti u to, prema svemu sudeći, ne razumeš! Ali neka bude šta bude! (Pružna medaljon Korzuhinu, ovaj mu daje deset dolara. Seda za sto za kartanje, zagrće rukave čerkeske, otvara špil) Kako se tvoj rob zove?

KORZUHIN: Hm... Antoan.

ČARNOTA (prodorno) Antoane! (Antoan se pojavi) Donesi mi, golube, nešto da prezalogajim.

ANTOAN (začudeno, ali s poštovanjem osmehnuvši se) Razumem... A Lenstan! (Nestane)

ČARNOTA: U koliko?

KORZUHIN: Eto, u onih deset dolara. Molim jednu kartu.

ČARNOTA Devet.

KORZUHIN (plaća) Molim na sve.

ČARNOTA (meša) Devet.

KORZUHIN: Još jednom - sve.

ČARNOTA: Hoćete li kartu?

KORZUHIN: Da. Sedam.

ČARNOTA: A ja osam.

KORZUHIN (osmehnuvši se) Pa, neka bude, u sve.

GOLUPKOV (iznenada) Čarnota! Šta to radiš! Pa on duplira i, razume se, sada će ti sve uzeti!

ČARNOTA: Ako se bolje razumeš u kocku, onda ti sedi umesto mene.

GOLUPKOV: Ne znam.

ČARNOTA: Onda mi ne smetaj! Kartu?

KORZUHIN: Da, mslim vas. Ah, do vraga, kec!

ČARNOTA: A ja - trojka.

KORZUHIN: Ne kupujete na trojku?

ČARNOTA: Katkad, kako kad... (Antoan unosi mezs. Ispijajući) Golupkove, čašicu?

GOLUPKOV: Neću.

ČARNOTA: A ti, Paramone?

KORZUHIN: Mersi, već sam doručkovao.

ČARNOTA: Aha. Hoćete li kartu?

KORZUHIN: Da. Sto šezdeset dolara.

ČARNOTA: Važi. »Grofice, cenom jednog randevua...« Devetka.

KORZUHIN: Nečuveno! Tri stotine i dvadeset!

ČARNOTA: Molim vas, u gotovini.

GOLUPKOV: Okani se, Čarnota, molim te! Sad se okani!

ČARNOTA: Budi tako dobar, ostavi me na miru! No, album uzmi, pogledaj. (Korzuhinu) Gotovinu, molim!

KORZUHIN: Odmah. (Otvora kasu, u kojoj odmah počinju da zvone zvončići. Svetlost se gasi i odmah pali. Iz predsoblja se pojavi Antoan sa revolverom)

GOLUPKOV: Šta je to?

KORZUHIN: To je signalizacija za zaštitu od lopova. Antoane, slobodni ste, ja

Mihail Bulgakov - Bekstvo

šam otvarao. (Antoan iziđe)

ČARNOTA: Odlična stvar. Idemo dalje. Osmica!

KORZUHIN: Može li u šest stotina četrdeset dolara?

ČARNOTA: Ne može. Takvu sumu banka ne prima.

KORZUHIN: Odlično se kartate. Koliko primate?

ČARNOTA: Pedeset!

KORZUHIN: Važi! Devetka!

ČARNOTA: A ja, keca.

KORZUHIN: Dajte mi još jednu!

ČARNOTA: Izvolite.

KORZUHIN: Pet stotina devedeset!

ČARNOTA: E, Paramoša, hazarder si! To ti je slaba strana!

GOLUPKOV: Čarnota, molim te, hajdemo!

KORZUHIN: Kartu! Imam ssdmicu!

ČARNOTA: Sedam i po! Šalim se. Osmica. (Golupkov najednom stenjući zatvara uši i leže na otoman. Korzuhin ključem otvara kasu. Ponovo zvonjava, ponovo se gasi svetlost. I već je noć na pozornici. Na stolu za kartanje gore sveće u ružičastim svećnjacima. U prozorima svetlosti Pariza, negde se čuje muzika. Ispred Korzuhina i Čarnote gomile novca. Golupkov leži na divanu i spava)

ČARNOTA (pevuši) »Dobićeš smrt i udarac ti... tri karte, tri karte, tri karte...«
Kec.

KORZUHIN: U četiri stotine! Tri hiljade!

ČARNOTA: Može. U gotovini! (Korzuhin juri ka kasi. Ponovo pomrčina sa zvonjavom i muzikom. Onda svetlost. U Parizu sivo svitanje. Tišina. Nikakva muzika se ne čuje. Korzuhin, Čarnota i Golupkov liče na aveti. Na podu se valjaju flaše od šampanjca. Golupkov gužvajući trpa novac u džep)

ČARNOTA (Korzuhinu) Nemaš li slučajno novine da zavijem?

KORZUHIN: Nemam. Znaš šta, dajte mi gotovinu, daću vam ček!

ČARNOTA: Šta ti je, Paramone? Zar će neka banka izdati dvadeset hiljada dolara čoveku u ovakvim gaćama! Ne, hvala!

GOLUPKOV: Čarnota, otkupi moj medaljon, hoću da ga vratim!

KORZUHIN: Tri stotine dolara!

GOLUPKOV: Drži! (Baci mu novac. Korzuhin mu baci medaljon)

ČARNOTA: E, do viđenja, Paramoša. Dugo smo sedeli kod tebe, vreme je da krenemo.

KORZUHII (preprečujući izlaz) Ne, stani! Imam groznicu, ništa ne shvatam... Zloupotrebili ste moju bolest? Znaš li šta, vratite mi novac, daću vam po pet stotina dolara svakome!

ČARNOTA: »Šališ se« - povika izdajnička zver.

KORZUHIN: E, ako je tako, ovog časa ću telefonirati policiji, da stis me opljačkali! Odmah će vas pohvatati! Bitange!

ČARNOTA: Jesi li čuo? (Izvlači revolver) Pa, Paramone, pomoli se svojoj pariskoj majci božjoj, došao ti je smrtni čas!

KORZUHIN: U pomoć! U pomoć! (Na te vapaje uleti Antoan, samo u donjem vešu) Svi spavaju! Cela vila spava! Niko ne čuje kako me pljačkaju! U pomoć!

Mihail Bulgakov - Bekstvo

(Zavesa na vratima se razmakne i pojavi se Ljuska. U pižami. Ugledavši Čarnotu i Golupkova, kao da se skamenila) Vi spavate, draga Lusi, a za to vreme vašeg dobrotvora pljačkaju ruski banditi!

LJUSKA: Bože moj, bože! Izgleda da još nisam ispila do dna gorku čašu svoju!... Činilo mi se da imam pravo da se odmorim, ali nemam, nemam... Nisam videla tek onako noćas bubašvabe u snu! Interesuje me samo jedno - kako sts dospeli ovamo?

ČARNOTA (zapanjeno) To je ona?

KORZUHIN (Čarnoti) Vi poznajete madmuazel Frežol? (Ljuska iza leđa Korzuhina pada na kolena, molećivo sklapa ruke)

ČARNOTA: Odakle bih je znao? Nikad je nisam vidso.

LJUSKA: Da se upoznamo, onda, gospodo! Lusi Frežol.

ČARNOTA: Gensral Čarnota.

LJUSKA: Pa, gospodo, u čemu je nespোরuazum? (Korzuhinu) Maco, zašto si tako očajnički urlao, ko te je to uvredio?

KORZUHIN: Dobio je na kartama od mene dvadeset hiljada dolara! I ja hoću da mi ih vrati!

GOLUPKOV: To je nečuvena podlost!

LJUSKA: Ne, ne, mačkice moja, to je nemoguće! Eto, izgubio si i šta da radiš! Nisi malo dete!

KORZUHIN: Gde je Antoan kupovao karte?

ANTOAN: Sami ste ih kupovali, Paramone Iljiču.

LJUSKA: Antoane, idite do đavola! Kako to stojite preda mnom! (Antoan nestane) Gospodo! Novac pripada vama i nikakvih nespорazuma neće biti. (Korzuhinu) Idi, mali moj, da spavaš. Imaš podočnjake.

KORZUHIN: Otpustiću onu budalu Antoana! Ne puštati više ni jednog Rusa u kuću! (Počevši da jeca, ode)

LJUSKA: Pa, bilo mi je drago da vidim sunarodnike i žalim što se više nikad nećemo videti. (Šapatom) Dobili ste - i gubite se! (Glasno) Antoane! (Antoan se pojavi u viatima) Gospoda nas napuštaju, ispratite ih.

ČARNOTA: O revuar, madmuazel.

LJUSKA: Ajde! (Čarnota i Golupkov odu) Hvala ti bože. otišli su! Bože moj! Kad ću se, najzad, odmoriti! (Kroz pustu ulicu čuju se koraci. Lopovski se osvrnuvši, pritrčava prozoru, otvara ga, tiho viče) Zbogom! Golupkove, čuvaj Serafimu! Čarnota! Kupi sebi pantalone! (A onda mrak. San se završava)

SAN OSMI I POSLEDNJI

... Živelo dvanaest razbojnika...

Prostorija u ćilimima, niski otomani. Na zadnjem planu stakleni zid i u njemu staklena vrata. Iza stakla se vidi carigradski minaret u zracima zalazećeg sunca. lavre i vrh Arturovog karusela. Zalazi jesenje sunce, za lazak, zalazak... Hludov sedi u sobi, sedi na tepihu, podvivši noge kao Turčin, i razgovara s nekim.

HLUDOV; Dovoljno si me namučio. Ali počeo sam da se treznim. Da, treznim

Mihail Bulgakov - Bekstvo

se. Ali, ne smemo zaboravljati da nisi ti sam kraj mene. Postoje i živi, oni vise na mojim nogama i takođe zahtevaju svoje. A? Sudbina ih je zavezala u jedan čvor sa mnom i sad ih niko ne može odvojiti od mene. S tim sam se pomirio. Ali jedno ne mogu da shvatim. Tebe. Kako si uspeo da se odvojiš od dugog niza meseca i fenjsra? Kako si pobegao od večnog pokoja? Jer, ti nisi bio sam. O ne, bilo vas je mnogo... (Mrmlja) Pa, pomeni, pomeni, pomeni... A mi nećemo da spominjemo. (Razmišlja, stari, spušta glavu) Da, znači sve sam to uzalud radio. Posle - žega i svakog dana se okreće ringišpil. Ali, ti si lovac! U kakvu si daljinu stigao za mnom, i uhvatio si me, uhvatio u vreću! Ne muči me više, shvatio sam da sam se odlučio, kunem se. Čim se samo Golupkov vrati, odmah ću poći. Samo, olakšaj mi duši, klimni glavom. Klimni bar jednom, krasnorečivi posilni Krapiline! Tako! Klimnuo si! Odlučeno je. (Tiho ulazi Serafima)

SERAFIMA: Šta je, Romane Valerijanoviču, opet?

HLUDOV: Šta to?

SERAFIMA: S kim ste govorili? Pa, u sobi osim vas nema nikog!

HLUDOV: Pricinilo vam se. Uostalom, ja imam običaj da pokatkad mrmljam. Nadam se da to nikom ne smeta. a?

SERAFIMA (seda na tepih pored Hludova) Četiri meseca živim iza ovog zida i slušam noću vaše mrmljanje. Mislite da je to lako? Tada ni ja ne spavam. A sad ste počeli i danju? Jadni, jadni čoveče...

HLUDOV: Dobro. Naći ću vam drugu sobu, ali u istom bloku, kako biste bili pod mojim nadzorom. Prodao sam prsten, novaca imam. Svetla je, prozori gledaju prema Bosforu. Neki poseban komfor, razume se, ne mogu da ponudim. Vi sami vidite - sve je propalo. Propast. Izgubili smo i odbačeni smo. A znate li zašto smo izgubili? (Tajanstveno pokazuje na rame) On i ja to dobro znamo. I meni je samom nezgodno ovako kraj vas, ali moram da održim reč.

SERAFIMA: Romane Valerijanoviču, sećate li se dana kad je odlazio Golupkov? Sustigli ste me i silom vratili, sećate li se?

HLUDOV: Kad čovek počinje da ludi, sila se mora primeniti. Svi ste vi nenormalni.

SERAFIMA: Žao mi vas je, Romane Valerijanoviču, i zbog toga sam samo i ostala.

HLUDOV: Dadilja mi nije potrebna, a vama je potrebna!

SERAFIMA: Ne ljutite se, time nanosite štetu jedino samom sebi!

HLUDOV: Da, tačno je, tačno... Više nikom ne mogu naneti štetu. A sećate oe - noć, štab... Hludov - zver. Hludov - šakal? A?

SERAFIMA: Sve je to prošlo i ja sam zaboravila, a ni vi nemojte toga da se sećate.

HLUDOV (mrmlja) Da, da, da... Ne, moram da se sećam. Uostalom, spomeni, spomeni... nećemo se prisećati.

SERAFIMA: Eto, Romane Valerijanoviču, cele sam noći razmišljala... Treba se na nešto odlučiti. Recite, dokle ćemo mi sedeti ovako?

HLUDOV: Čim se vrati Golupkov - odmah će se čvor razrešiti. Predaću vas njemu, i onda svako na svoju stranu! I gotovo. Zagušljiv grad.

SERAFIMA: Ah, kakvo je bezumlje bilo pustiti ga onda! Nikad to sebi neću

Mihail Bulgakov - Bekstvo

oprostiti. To je Ljuska, Ljuska kriva. Poludela sam bila od njenih prekora... A sad ne spavam isto tako kao ni vi, jer je možda nestao lutajući, a možda je i umro.

HLUDOV: Zagušljiv grad! I ova sramota - trke bubašvaba! Svi me optužuju da sam nenormalan. A zašto ste ga, onda, odista i pustili? Kakav novac on ima, taj vaš muž?

SERAFIMA: Nemam ja nikakvog muža, zaboravila sam ga i proklinjem ga sada!

HLUDOV: Onda, jednom rečju, šta da se radi?

SERAFIMA: Da pogledamo istini u oči: nestao je Sergej Pavlovič, nestao. I noćas sam odlučila: eto, kozake su pustili kući, zatražicu i ja, vratiću se zajedno s njima u Petrograd. Zašto sam, luda jedna, uopšte i krenula?

HLUDOV: Pametno. Vrlo. Pametan čovek, a? Boljševicima niste ništa učinili, možete mirno da se vratite.

SERAFIMA: Samo jedno ne znam, samo me jedno i zadržava - šta će biti s vama?

HLUDOV (tajanstveno je poziva prstom. Ona se približi i on joj govori na uvo) Samo psst... vama ništa neće biti, a meni se za petama stalno nalazi kontraobaveštajna služba... oni imaju dobar njuh... (Šapuće) Ja ću takođe u Rusiju, može se krenuti još noćas. Noćas će krenuti brod.

SERAFIMA: Vi hoćete tajno, pod tuđim imenom?

HLUDOV: Pod svojim imenom. Javiću se i reći: stigao sam, Hludov.

SERAFIMA: Osvestite se, pa odmah će vas streljati!

HLUDOV: Momentalno. (Smeška se) Trenutno. A? Košulja od cica, podrum, sneg... Gotovo! Topi se moje breme. Pogledajte, otišao je i stao u daljini...

SERAFIMA: A! Znači o tome vi mrmaljate! Vi želite smrt! Bezumniče! Ostanite ovde, možda još i možete da se izlečite?

HLUDOV: Danas sam se izlečio. Potpuno sam zdrav. Nisam bubašvaba, u kofi neću da plivam. Sećam se armija, bitaka, snega, telefonskih stubova i na stubovima fenjeri... Hludov će proći ispod fenjera... (Jako kucanje na vratima. Ona se odmah otvaraju i ulaze Golupkov i Čarnota. Obojica su obučeni veoma pristojno. Čarnota u rukama drži kofer. Ćutanje)

SERAFIMA: Serjoža!... Serjoža!

ČARNOTA: Dobar dan! Zaptto ćutite?

HLUDOV: Dakle, evo ih. Stigli su. Govorio sam vam...

GOLUPKOV: Sima! Pa zdravo Sima! (Serafima grli Golupkova i plače)

HLUDOV (mršteći se) Hajdemo, Čarnota, na balkon da porazgovaramo. (Ode sa Čarnotom iza staklenog zida)

GOLUPKOV: Hajde, ne plači, ne plači. Za čim plačeš, Serafima? Evo me, vratio sam se...

SERAFIMA: Mislila sam da si poginuo! O, kad bi samo znao koliko sam tugovala!... Sad mi je sve jasno... Ipak sam dočekala! Ti sad više nikuda nećeš otići, neću te pustiti.

GOLUPKOV: Nikud, razume se, nikud! Sve je svršeno! I sad ćemo o svemu da razmislimo! Kako si živela ovde bez mene, Sima? Reci mi bar jednu reč!

SERAFIMA: Izmučila sam se, ne spavam. Čim si otišao, osvestila sam se i

Mihail Bulgakov - Bekstvo

nisam mogla sebi da oprostim što sam te pustila! Čitave noći sedim, gledam svetlost i pričinjava mi se da ti koračaš po Parizu, ispepan i gladan... A Hludov je bolestan, užasan je!

GOLUPKOV: Nemoj o tome, Sima, nemoj!

SERAFIMA: Jesi li video mog muža?

GOLUPKOV: Jesam, jesam, kako da nisam. Odrekao se tebe, ima novu ženu, a ko je ona - potpuno je neinteresantno... I... tako je bolje, i ti si slobodna.

(Viče) Hludove, hvala! (Hludov i Čarnota uđu)

HLUDOV: Eto, vidiš, sve je sad u redu, zar ne? (Golupkovu) Voliš je? A? Iskreni čoveče? Savetujem ti da kreneš tamo gde ti ona kaže. A sad zbogom svima!

(Uzima kaput, šešir i malo koferče)

ČARNOTA: A kuda to, ako smem da upitam.

HLUDOV: Noćas će krenuti brod, i ja ću krenuti njime. Samo ćutite.

GOLUPKOV: Romane! Predomisli se! Ti to ne smeš da činiš!

SERAFIMA: Govorila sam mu već, ali njega je nemoguće zadržati!

HLUDOV: Čarnota! Znaš li šta? Hajde sa mnom!

ČARNOTA: Štani, štani, štani! Tek sam sad shvatio! Kuda to? A tamo! Dobro si to smislio! Šta, je li ti to neki novi genijalni plan u glavi sazreo? Nisi badava generalštabac! Ili ideš da odgovaraš? A? Dobro, znaj, Romane, jedno - živećeš tačno onoliko koliko je potrebno da te čovek sa parobroda skine i dovuče do najbližeg zida! Pa i to pod najstrožom stražom, da te ne razvuku uz put! Ti si, brats, velike uspomene ostavio o sebi. A uz put će i mene, raba božjeg, povesti, povesti... I ja dosta toga imam! Iako, istina, vešala za sobom pisam ostavio.

SERAFIMA: Čarnota! Šta to bolesniku govoriš?

ČARNOTA: Govorim da bih ga zaustavio.

GOLUPKOV: Romane! Ostani, ti ne smeš da putuješ tamo!

HLUDOV: Tugovaćeš, Čarnota.

ČARNOTA: Eh, rekao si pa nešto. Ja, brate, već odavno tugujem. Muči me Kijev, sećam se lavre, sećam se borbi. Od smrti nisam bežao, ali po smrt kod boljševika takođe posebno neću krenuti. Iz sažaljenja ti govorim - ne idi.

HLUDOV: Pa, zbogom! Zbogom! (Ode)

ČARNOTA: Serafima, zaustavi ga, kajaće se!

SERAFIMA: Ništa ne mogu da uradim.

GOLUPKOV: Nećete ga zadržati, poznajem ga ja.

ČARNOTA: A! Duši je sud potreban! Pa šta da radiš? A vi?

SERAFIMA: Hajdemo, Sergej, da se oprostimo. Smislila sam - noćas ćemo krenuti kući!

GOLUPKOV: Krenućemo! Ne mogu više da lutam!

ČARNOTA: Pa jeste, vi možete, vas će pustiti. Hajde da delimo novac.

SERAFIMA: Kakav sad novac? To je, možda, novac Korzuhinov?

GOLUPKOV: Dobio sam novac od Korzuhina na kartama, dvadeset hiljada dolara.

SERAFIMA: Ni po koju cenu!

GOLUPKOV: Ni meni ne treba. Stigao sam ovamo i dobro je. Mi ćemo već nekako stići do Rusije. Ono što si mi dao, biće nam dovoljno.

Mihail Bulgakov - Bekstvo

ČARNOTA: Nudim vam poslednji put. Nećete? Plemenitost? Onda dobro. Znači, naši putevi su se razišli, sudbina nas je razdvojila. Ko u petlju, ko u Piter, a kuda ću ja? Ko sam ja sad? Ja sam - Večiti Jevrejin od sada! Ja sam - Ahasfer! Lutajući Holanđanin! Ja sam - đavolje pseto! (Sat izbija pet puta. Nad vrteškom se dižu zastave, čuje se harmonijum, a sa njima hor kod Artura na trkama...

»Živelo je dvanaest razbojnika i Kudejarataman...«) Pa, čujete li! Vrteška je još živa, radi. (Hor je jasniji: »... mnogo su razbojnici prolili krvi hrišćanske...«) Zdravo da si ponovo, care bubašvaba, Arture! Jeknućeš sad u svoj svojoj veličini kad se pred tobom pojavi general Čarnota! (Nestaje)

GOLUPKOV: Ne mogu više da gledam ovaj grad! Ne mogu da slušam!

SERAFIMA: Šta je to bilo, Serjoža, za ovih godinu i po dana? Snovi? Objasnite mi! Kud smo, zašto smo jurcali? Vešala na peronu, crne vreće... posle žega! Hoću ponovo na Karavanuju ulicu, hoću ponovo da vidim sneg! Hoću sve da zaboravim, kao da ničeg nije ni bilo! (Hor odjekuje sve jače. »Gospodu bogu se pomolimo...« Iz daljine se čuje glas mujezinov: »La illah illa illah...«)

GOLUPKOV: Ničega, ničega nije ni bilo, sve su to samo privićenja bila!

Zaboravi, zaboravi! Proći će mesec dana, stići ćemo, vratićemo se, i tada će početi da pada sneg, i naše tragove će zamesti... Idemo, idemo!

SERAFIMA: Idemo! Kraj! (Oboje izleću iz Hludovljeve sobe. Carigrad počinje da se gasi i ugasi se zauvek)

(Kraj)